

VERSEGHY NYELVMŰVELŐ VERSENY

Nyelvművelő feladatok és játékok

S z o l n o k

1992.

VERSEGHY NYELVMŰVELŐ VERSENY

Nyelvművelő feladatok és játékok

S z o l n o k

1992.

ÍRTÁK: Bangó Edit (Zalaegerszeg), Erdei Mária (Szeged),
Félixné Oravecz Márta (Kecskemét-Hetényegyháza), Gábor
Zoltánné (Szentistván), Kaprinayné Megyeri Zsuzsanna (Pápa),
Monse Zsuzsa (Balatonúzfő), Pápayné Kemenczey Judit (Szőlnok),
Sáry Zsuzsa (Tapolca), Szócsné Antal Irén (Szentistván), Szűts
László, nyelvész (Budapest), Török László (Szabadszállás),
Zsigmond Győző (Sepsiszentgyörgy).

SZERKESZTETTE PÁPAYNÉ KEMENCZEY JUDIT

Kiadja a Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár
Felelős kiadó: Bertalanné Kovács Piroska igazgató.

Készült a Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár sokszorosító
és könyvkötő műhelyében: A 4-es méretben, 1000 példányban.
Felelős vezető: Bodócsi Margit
A gépelés Modla Dezsőné, a sokszorosítás Szöllősi János munkája.
ISBN 963 7613 18 8
Ny.sz.: 15/93

Bevezető

A Verseghy nyelvművelő versenynek - a házi, iskolai fordulók megrendezéséhez ötletet és segítséget nyújtó - újabb módszertani füzetét tartja most kezében az érdeklődő.

Ez a harmadik kiadványunk. Az első 1989-ben jelent meg. Akkor az volt a szándékunk, hogy a verseny céljának, rendszerének, az egy évtizedes múltját is meghaladó történetének rövid ismertetésével és az ebből az időszakból válogatott feladatok gazdag sorával bemutassuk: milyen is a kisdiákok szolnoki vetélkedője. Szerettük volna a magyartanárokat - a füzettel kedvüket, érdeklődésüket felkeltvén - még nagyobb számban megnyerni a hozzánk való csatlakozásra. Két módon vártuk ezt. Egyrészt az iskolai versenyek megrendezésével, benevező tanulóik révén. Másrészt úgy, hogy önálló feladatok írásával - szerkesztésével, személyükben is gyarapítsák a - gyerekek körében végzett - nyelvművelés munkatársainak számát.

Versenyünket 1989-től újabb „kategóriával” bővítettük: a magyartanároknak is hirdettünk pályázatot. A beküldött munkákból született a második kiadvány, a munkafüzet. Sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az igények alapján a még kétszeri sokszorosítás, a tervezett példányszám jelentős növelése. A pályázati anyagból Lengyel Klára szerkesztő feladatlapokat állított össze, amelyeket korlátlan számban lehetett másolni. A változatos feladványok megoldása izgalmas szellemi munkát kínált minden gyereknek, s így - a visszajelzésekből tudjuk - a könyvet sokan, mint egy rejtvényfüzetet, megkedvelték, s teljesen végig megfejtették - gazdagítván ezzel élő, igényes nyelvhasználatukat. E harmadik „kötet”, az első kettőt ötvözi. Található benne egy bőséges válogatás a magyartanárok (1992. évi pályázatra) beküldött munkáiból, illetve a a verseny utolsó néhány évének még publikálatlan feladataiból.

A válogatásnál arra törekedtem, hogy a nyelvművelés minden területén bőséges példatárat nyújtsak át a felhasználó magyartanároknak. Ugyanakkor ügyeltem arra is, hogy a pályázók egyénisége is jól felismerhető maradjon, hiszen mindahányan itt „szerepelnek”, más- és másként segítik tanítványaik kifejezési lehetőségeinek gazdagítását, s azt, hogy nyelvhasználatuk magasabb fokra emelkedjen. Van, aki játékos, szórakoztató formában régi nyelvünk, régi szokásaink, nyelvjárásaink, az egyes csoportnyelvek szavainak megismerésére és megértésére ösztönöz, hiszen az általános nyelvi műveltséghez ez is hozzátartozik. Más az úton-útfélen felbukkanó nyelvi hibák felismerésére kívánja fogékonnyá tenni a gyerekeket. A nyomtatott kommunikáció akkor zavartalan, ha pontosan érti az író az olvasója: tehát az ismeretlen vagy „nagyjából értett” szavak jelentésének mindenkori megfejtésére biztat egy újabb feladatsor. Van, aki a hírközlő szervek lomposságának, nyomdai, helyesírási, megfogalmazási gondatlanságainak is helyet adott a feladatai között. Nem sorolom tovább, a változatosságot, színességet már ezek is jól példázzák.

A füzetet felhasználó bizonyára meglepődik, hogy nem talál életkori bontást. Ezt tudatosan kerültem, mert a Verseghy verseny nem magyar nyelvvizsga. Célja a kezdetektől részben a nyelvi ismeretterjesztés: a játékokkal kíváncsivá tenni a gyerekeket anyanyelvünk iránt, és felfedeztetni velük nyelvünk kincseit, illetve a tehetségek kiválasztása. Az egyes fordulók nem az iskolában, a nyelvtanórákon tanult szabályok elsajátítási szintjét, gyakorlati alkalmazásának képességét kérjük számon, sokkal inkább azt, hogy egy-egy versenyzőnek milyen a beszédkultúrája, mennyire élő és gazdag megszerzett szókincse. Ez pedig nem egy adott évfolyam „tantervi függvénye”, nem tankönyvi ismeret révén alakul ki, köztudottan számtalan más környezeti hatás játszik ebben jelentős szerepet. Így e mostani füzetnél a válogató tanárra vár, hogy egy-egy osztályban, vagy egy-egy tanuló esetében - a megoldhatóságot nézve - milyen feladatokat választ, milyen feladatsort szerkeszt.

Mindebből következik a technikai megoldás is. A feladványok megfogalmazása után helyet hagytam a megfejtésre, a helyes választ a kiadvány végén kell kikeresni. Így a feladatok másolhatók, s „montázs módszerrel” feladatlapokká alakíthatók. Természetesen, akinek kedve van, sorban mindet kitöltheti.

Kívánom, leljék örömeiket ezekben a játékokban!

A szerkesztő

„Szóvászatilag”

ÍRÁSBELI FELADATOK

1/ IPPON, FAULT, KŰR

Döntsd el, hogy melyik sportág tudósítója mondhatta az alábbi szövegtöredéket!
A mondatok elolvasása után írd le a megfelelő választ!

a: Melyik sportágról van szó?

b: Mely szavak segítettek leginkább a döntésben?

1. "Már az asztalhoz ültek a játékosok. Adorján a futóval rossz helyre, C4-re lép, gyalogot veszít..."

a: _____

b: _____

2. "A bíró a 11-es pontra mutat. A jobbszélsővel elkövetett szándékos szabálytalanság nem lehet vitás..."

a: _____

b: _____

3. "Szeles Mónika szerválhat. Mérkőzéslabdája van. Ha ászot üt, övé a serleg, s nem kerül sor rövidített játszámára..."

a: _____

b: _____

4. "A 215 cm-es center - még a büntetőterületen kívülről elrugaszkodva - látványos mozdulattal húzta bele a gyűrűbe a labdát. Szaknyelven szólva "zsákolt". Még faulttal sem tudták megakadályozni!"

a: _____

b: _____

5. "A tatamin heves küzdelem zajlik. Még csak az első menet elején járunk, de Halásznak már volt egy ippont érő akciója..."

a: _____

b: _____

6. "Az utolsó kűrt láthatjuk, látványos piruettekkel, csodás rittbergerrel kápráztatja el nézőit a francia páros..."

2/ TÖRD A DIÓDAT!

Azaz: törd a fejedet - hogy a kezdetben titkos céllal létrejövő, csak a beavattak számára érthető csoportnyelvek (tolvajnyelv, csibésznyelv, vagány duma stb.) rejtjeles mondatainak mi a jelentése, értelme!

Tehát: "Ültesd át" köznyelvi, irodalmi nyelvre a következő mondatokat!

1. Mikor a zsaró a flepnimet kérte, volt annyi gögyim, hogy azt sóderoltam: a kégliben maradt.

2. Mi az ábra?

3. Az ipsék fasírtban vannak, már a halefet is előrántották.

4. Mennék a banzájba, de dohány alma.

Ha nem tudod önállóan a megoldást, akkor haszonnal forgathatod Fazekas István: *Jasszok, zsarók, cafkavágók - Életképek a vagányvilágból - ó- és új argószótár* című összeállítását (Fekete Sas Kiadó 1991.)

3/ MELYIK ÓRÁN HALLHATTAD?

Az általános iskola 8 éve alatt több mint 8000 tanórán veszel részt. Vajon hány fogalmat, könnyebben-nehezebben megjegyezhető, megérthető szót, kifejezést hallasz ennyi idő alatt?

Sokszor érezheted úgy, hogy nagy a zűrzavar a fejedben. Csinálj rendet! Az itt - betűrendben - felsorolt szavakat írd be a megfelelő oszlopba!

akvarell, demokrácia, desztilláció, epikus, evolúció, fault, foto-szintézis, inercia, intervenció, konvex, kovalens, manufaktúra, metafora, newton /mértékegység!/, perspektíva, polimerizáció, reflex, start, szaltó, szimmetria, transzformátor, tünpanon.

MATEMATIKA	TÖRTÉNELEM	IRODALOM	KÉMIA
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
FIZIKA	BIOLÓGIA	RAJZ	TESTNEVELÉS
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

4/ MI TÖRTÉNIK A ... -TÓRIUMBAN?

Ezt leginkább a *Magyar nyelv szövegmutató szótárából* tudhatnád meg.

Mi az idegen szavak és kifejezések szótárából idézünk. Próbáld kitalálni, vagy a szócsoporthoz kiválasztani az idegen megnevezést!

1. "... felsőbb zeneiskola... zeneművészeti főiskola...": _____
2. "... halotthamvasztó" : _____
3. "... imaterem, házikápolna... templom szentélyének vagy hajójának többnyire a templom belső terétől elzárt karzata..." : _____
4. "... főképpen természettudományi vizsgálatok, mérések, kísérletek elvégzésére különlegesen felszerelt helyiség... olyan munkaterem, ahol vegyszerekkel dolgoznak..." : _____
5. "csillagvizsgáló..." : _____

Szócsoport:

konzervatórium, krematórium, laboratórium, obszervatórium, oratórium.

5/ "IZMUSOKK"

Bizonyára te is tapasztaltad már, milyen sok **-izmus** végű szót használunk. Túlburjánzásuk néha szinte sokkolja az embert.

A Bakos Ferenc szerkesztette *Idegen szavak és kifejezések szótára* alapján szómagyarázatokat adunk. Találd ki, vagy a szócsoporthoz válaszsd ki a megfelelő -izmust!

1. "a tőkés gazdasági rendszer..." : _____
2. "oktalan, kiméletlen rombolási düh, a kultúra értékeinek ilyen pusztítása" : _____
3. "hazaszeretet, hazafiság, a szülőföld és a nép igaz, önzetlen, áldozatokat is vállaló szeretete." : _____
4. "káté, valamely tan, főleg a vallás legfőbb tételeinek kifejtése kérdés-felelet formájában." : _____
5. "a valóságot a maga teljességében, belső tartalmában ábrázolni... kívánó irodalmi és művészeti irányzat." : _____
6. "a mindenáron való béke jelszavával mindenféle háborút - még az igazságosat is - ellenző ... irányzat" : _____

Szócsoporthoz: realizmus, patriotizmus, vandalizmus, kapitalizmus, katekizmus, pacifizmus.

7. Írj önállóan is -izmusokat! : _____

Segítségül, ha a képzőt nem ismered: A magyar nyelv értelmező szótárában így magyarázzák:

- izmus: Az ezzel a képzővel végződő nevű filozófiai, politikai vagy művészeti irányok v.melyikének megjelöléseként: v.kiről, v.miről elnevezett irányzat.

6/ NYELVÚJÍTÁSI SZÓVÁSZATILAG

Bognár Róbert, a fordító alkotta meg ezt a címet *Raymond Queneau: Stílusgyakorlatok* című könyvének lefordítása után, a saját stílusgyakorlatainak egyikéhez. Humoros szövege a nyelvújítás gyakran szokatlan, túlzóan eredeti leleményeit is parodizálva született.

Az aláhúzott, megszámozott szavakat "fordítsd le" mai magyarra!

Tegetien, kalászosos szomszuitolsó napján, délnapkor¹, ami időn nem fujdogálván még a napenyészeti szellő² legszer heves volt a lég a belváros bugjos ormodzatai szurdokában, s legszer femzseres a népcsület temérdeke a lassúdan leppegető – bátor futékony – gépelyes tárák belületén, az ötös homlokjelzetű felmi farzatományába³ felhemzsirozta magát egy bagifana borzonyhoz hajazó középnvombeli egyleg⁴, s a szenvedetes környülményeket kihasználólag tüsténteg⁵ bizgatni⁶ kezdett egy lajtorjányi ifjoncol⁷, azkinek oly szembetűnőképpen ólomga volt orcája, azmiként egy áhitatos oskolabélinek⁸ bőjtutólag vagy egy holtapú-holtanyú bajszelemnek; nyallaga, mint a foltos nyakorjányé, kalpagia⁹ pediglen¹⁰ paszománzatos. Felki minden hímes udvariságot elmellőzve rütgerjedelmesen tappodozta¹¹ montsolta, bordakönyékezte alkit emeznek darabig egy tátatra se futotta erejiből telvéntelve bajámulzattal¹² majd' felnyöszögtek ajkai, majd' csendetlen jaidokdaltak, majd' oly borzadalmas ohra fakadottak, szemei pedig úgyan villángot sziporoztak, hogy a közedelem azként vélelmedzett: fog lenni fenyes gazolás, bombangos olcsárolás, ősege minden fúriákat felcsődférend egy letoppantással az epesárból galatsérult mocskok kiparittyázására, ámde ám a dúviszonzó mondolat¹³ egynehányos szózatokban kilohaddott, s ősege, a győzetlen¹⁴ ifjonc sietelmezvén átkeresztülözte magamagát a midnvájságon¹⁵ ülhelyvégettilag

1. _____	6. _____	11. _____
2. _____	7. _____	12. _____
3. _____	8. _____	13. _____
4. _____	9. _____	14. _____
5. _____	10. _____	15. _____

7/ NYELVTAN - FÖLDRAJZ - TÖRTÉNELEM

Nyelvtan: az első oszlopban olvasható helységnevek a saját országukban nem így írandók;

Földrajz: ezek a települések a Magyarországot övező öt ország valamelyikében találhatók;

Történelem: az eltérések okát magyarázza, amelyekről biztosan sokat fogsz még olvasni, tanulni...

A feladatod: A b/ szócsoporthból válaszd ki az a/ szócsoporth szavainak párját, majd írd be a megfelelő ország nevét is!

a/	b/	Ország
Bécs	_____	_____
Eszék	_____	_____
Felsőőr	_____	_____
Kassa	_____	_____
Kolozsvár	_____	_____
Komárom	_____	_____
Márvásvárhely	_____	_____
Munkács	_____	_____
Nagyvárad	_____	_____
Ungvár	_____	_____

b/ Cluj, Oradea, Osijek, Uzsgorod, Tirgu-Mures, Komárno, Mukacsevo,
Wien, Košice, Oberwart

8/ JAJ, PÁRTÁM, JAJ PÁRTÁM...

Tudod-e, mit jelent e népdalkezdő sorban a "párta" szó? Ha igen, akkor biztosan nem fog gondot okozni, hogy a kép alatti szavakkal felöltöztessed a férfit és a nőt. Különböző tájegységek szavaiból válogattunk.

Ki veszi fel? Hová?

A NŐ

derékon	derékon
alul	felül

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

A FÉRFI

derékon	derékon
alul	felül

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

gatyá, guba, gyöngyös bokréta, kapca, katrinca, ködmön (kuzsu), lajbi, papucs, párta, pendely, pruszlik, rokolya, székely harisnya, telkes bocskor, túri süveg, zsali kendő

Könyveket is használhatsz, de írd le: melyek voltak segítségedre!

9/ INDIÁN NÉVADÓ

Filmekben, regényekben megfigyelhető, hogy az indián törzsek tagjai gyakran nevezik el egymást, magukat a következő szerkezettel:

Valamilyen (határozó)ragos névszó + Folyamatos melléknévi igenév

Pl.: "Hegyekben Vándorló"
"Medvékkel Harcoló" stb.

Indián mintára elneveztünk néhány irodalmi alakot. Nevezd igazi nevén az illetőt!

1.	Ludakkal Vándorló	=	_____
	Rúddal Mutató	=	_____
	Tóban Feléledő	=	_____
	Csodaszarvast Űző	=	_____

Te is adj nevet közismert alakoknak (írónak, költőnek, mű szereplőjének), de igazi nevét és írd le!

2.	_____	=	_____
	_____	=	_____
	_____	=	_____
	_____	=	_____
	_____	=	_____

10/ FELBOMLOTT A KGST!

Hogy mi történt valójában, az tudja csak, aki ismeri a KGST mozaikszó jelentését. (Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa) E nyelvi kód megfejtése, megértése után már folytatódhat az információszerzés.

1. Oldd fel a következő mozaikszavakat, majd írd le a -val, -vel ragos alakjukat is!

Egy példa:	MÁV	Magyar Államvasutak	MÁV-val
	IBUSZ	_____	_____
	ENSZ	_____	_____
	FTC	_____	_____
	BNV	_____	_____

2. Biztosan találkoztál már olyan mozaikszóval is, amelyik furcsa hangalakja miatt mosolyra ingerelt (BUDIMEX, BUBIV stb.).
Játsszál! Találj ki egy nem létező intézményt, csoportosulást, csapatot, szervezetet stb., s alkossd meg nevét, de ne felejtse el a zsűri számára fel is oldani nyelvi leleményeidet!

Például:	IJÁK	Iskolába Járók Köre
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____

11/ KI ÁLL A VERSLÁBAKON?

Az időmértékes verselés ritmuselvének megfelelően tíz magyar költő nevét jelöltük a rövid /U/ és a hosszú / — / szótag jelével. A költők ismertek, verseikkel általános iskolai tankönyveidben találkozhattál. Kit rejtenek a sorok? Ki áll a verslábakon?

1. UU|_U

6. _UU|U_

2. U_U|_U

7. UUU|U_|U_

3. _U|_UU

8. U_U|_

4. U_|_U

9. _U|_

5. U__U|U_

10. __|U

12/ HÍRES HONFITÁRSAINK

Olyan híres magyar emberek nevét gyűjtsd össze - a múltból vagy a jelenből - akiknek a családi és utó- ill. keresztnéve betűrimet (alliterációt) alkot! A név után írd oda viselőjének foglalkozását is! Legalább öt nevet várunk!

Egy példa: Bartók Béla (zongoraművész, zeneszerző)

13/ A - B - A

Ha ezzel a három betűvel tudjuk jelölni egy műalkotás - akár irodalmi, akár zenei, akár képzőművészeti - kompozíciós, szerkezeti ritmusát, akkor a rendet, rendszettségét biztosan érzékelhetjük a műben.

Mi most ezzel a képlettel mulatságosnak is mondható szavakra utalunk, melyek úgy épülnek fel, hogy első és utolsó szótagjuk ugyanaz a három betű, hol előtagként, kezdő szótagként, hol szózáró betű- ill. toldalékcsoportként.

Például: szegfűszeg, póktempók

Megadjuk a szókezdő ill. -záró három betűt, alkossd meg a furcsa, hangulatos összetett szót!

1. rém _____	7. vak _____
2. pár _____	8. pék _____
3. sár _____	9. nád _____
4. cső _____	10. fék _____
5. bor _____	11. mak/k _____
6. rák _____	

14/ SZÓ A SZÓBAN

Mégpedig az elején, de nem előtagként.

Írj 3-3 olyan szót, amely az általunk megadott szó betűivel kezdődik, de az új szónak nem előtagja, nem is alapszava, szótöve, csak a véletlen műve, hogy ugyanazzal a betűsorral kezdődik.

Például: kar - kardigán, karvaly, kardiológia, karmol, karambol stb.

1. pap _____	2. hal _____	3. tar _____	4. por _____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
5. haj _____	6. ver _____		
_____	_____		
_____	_____		
_____	_____		

15/ Rímívtás

Megadunk egy rímívtó szót, olyan szóval felelj rá, amelyik egy betűvel több (de ez a betű nem toldalék!). Az új betű állhat a szó elején, vagy a szó végén /vagy a szó belsejében is/. Az új szó jelentése más legyen, mint az eredetie. Néhány rímívtó szó esetében több megoldás is van!

Egy példa: orom - korom, torom, borom stb.

Rímívtó szó	Rímfelelő szó
1. tele	_____
2. eszed	_____
3. öröm	_____
4. eper	_____
5. sír	_____
6. ács	_____
7. árva	_____
8. íz	_____
9. teve	_____
10. kos	_____
11. álca	_____
12. lemér	_____
13. Árpít	_____
14. ér	_____
15. erjed	_____
16. él	_____
17. sok	_____
18. ára	_____
19. elme	_____
20. int	_____
21. eret	_____

16/ **EHŐS SZAVAK**

Az **ekhó** visszhangot jelent. Olyan szavak leírását kérjük tőled, amelyeknek utolsó szótagját visszhangszerűen megismételve egy új szót kapunk.
Pl.: okos-kos

17/ **HELYISÉG VAGY HELYSÉG**

A helyiség nevében csak egy betűt kell változtatnod, és egy magyar helység nevét kapod.

szoba - _____

konyhád - _____

18/ **NEM MINDEGY, HOGY HOL!**

Csak egy betű megváltoztatásán múlik, és máris máshol találod magad.

várban - _____ postán - _____

teremben - _____ Toldon - _____

19/ BETŰCSERE ÉS SZÓMAGYARÁZAT

A megadott szóból - egy-egy betű felcserélésével - alkoss új szót, majd mindkettőt magyarázd nagyon tomoren, találóan!

Egy példa: akta: okmány, okirat, ügyirat
(új szó) atka: elősködő

Koltó: _____

: _____

Parton: _____

: _____

barka: _____

: _____

Mátra: _____

Találj ki - most már magyarázat nélkül - a fentiekhez hasonló szópárokat!

20/ NEM LEHETETLEN

... hogy csupa -e- magánhangzóval /és bármennyi mássalhangzóval/ megnevezz emberi tulajdonságokat, állapotokat. Kezdd két -e- hanggal, majd egyre bővítsd a szót!

e e _____

e e e _____

e e e e _____

e e e e e _____

e e e e e e ... _____

21/ VAN-E JELLEMÜK A MAGÁNHANGZÓKNAK?

Versek, költői vallomások sorát lehetne idézni válaszként, hogy: VAN! Mindegyikük külön világ: színnel, hangulattal, alakkal, "sorssal". De mi most társak, mássalhangzók társaságában vizsgáljuk meg őket. A két-három magánhangzót ~ számukat, sorrendjüket meg nem változtatva - egészítsd ki úgy mássalhangzókkal - szükség szerinti mennyiségben - hogy pozitív /+/, vagy negatív /-/ jelentésű, csengésű, hangulatú szót kapj, amely emberi tulajdonságot, jellemvonást megnevező melléknév. Egy példa: a-o-ó: ragyogó /+/, haldokló /-/. Két - három szót írhj, s figyeld a jelet /+ vagy -/ !

1. u a /-/: _____
2. e é /+/: _____
3. o o /+/: _____
4. o o /-/: _____
5. a a o /+/: _____
6. a a o /-/: _____
7. a a /-/: _____

22/ FEJÉK vagy FEJEK

Bizonyára érzed, hogy a magyar nyelv magánhangzói közül - nyíltabb /e/ ill. zártabb /é/ ejtésének jelentésmódosító szerepe van: nem mindegy, hogy adott mondatban milyen "e"-vel ejtem ki az egyébként azonos hangalakú szót. Például: Holnaptól kezdve minden este én fejk (tejet). Este a fáradtságtól már le-lekókadnak a fejek.

A következő szavak közül válassz ki hármat, és egy-egy mondattal bizonyítsd hogy szövegkörnyezettől függően az "e" betűt (betűket) hol kell nyíltan és hol zártan ejteni.

Egy szót - ha mondatod úgy kívánja - külön szavakra is tagolhatsz! Például: nemezzel - nem ezzel

mente _____

félelem _____

legyek _____

SZÓBELI FELADATOK

Készülj 3 perces önálló megszólalásra, beszédre, kiselőadásra stb.!
(Írj rövid vázlatot, s mondandódat szabadon, rögtönözve add elő!)

I. Kovács Margit kerámiája

Beszélj a mű szépségéről, üzenetéről, akár az egyik alak is lehetsz, kitalálhatsz monológot, dialógust is.

II. Miből keletkezett a szólás?

Válassz ki egy szólást, és találj ki egy történetet az eredetéről!

1. Alszik, mint a bunda.
2. Kötli az ebet a karóhoz.
3. Várja, hogy a sült galamb a szájába repüljön.
4. Se pénz, se posztó.
5. Szíjat basit a hátából.

III. Szabadszállási idegenvezetés

Turistacsoport érkezik hozzátok. Tóth Sanyi bácsit nem találják otthon, téged kér meg a polgármester úr, hogy kalauzold az idegeneket, bemutatva a falutok, városotok nevezetesebb helyeit, történelmi, irodalmi emlékeit. Versenyzőtársaid és a zsűri lesznek a turistacsoport.

IV. Élj egészségesen!

Ez a címe annak az előadásnak, amit az iskolában kell megtartanod az egészséges életmódról egy egészség- és környezetvédelmi napon.

A szókincsnek és tudásnak próbája

1/ JÁTSSZUNK A NEVEKKEL!

a/ Névválasztás

Az utónév kiválasztásában a teljes névnek, azaz a családnév és az utónév együttesének a szépségére, jóhangzására, ritmusára is ügyelnünk kell. Ha nem így történik, furcsa névegyüttesek jöhetnek létre. Család- és utóneveket közlünk, páronként kösd össze azokat, amelyeket kerülnünk kell.

1. Gábor	Mercédesz
2. Török	Béla
3. Pilis	Elza
4. Laza	Gábor
5. Piros	Vitéz
6. Végh	Ödön
7. Sajgó	Csaba

Indokold: szerinted mi a hiba a névválasztásban?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

b/ Nő vagy férfi?

Néhány utónevünk olvastán zavarba jövünk: nem tudjuk, nő vagy férfi az illető.

Keresztneveket sorolunk hármasával, csoportonként keresd a kakukktojást, és magyarázd is meg, miért nem illik egyik vagy másik név abba a sorba!

Balda, Bogát, Cecilián _____

Baldó, Bogáta, Cecília _____

Ányos, Csenge, Edda _____

Aszter, Béke, Csanád _____

Ellák, Eta, Etel _____

Ete, Etele, Gertrúd _____

Györgyi, Jácint, Jázmin _____

Ince, Nikola, Izidor _____

Zsombor, Villó, Szegfű _____

Kamill, Valér, Zoé _____

Megoldásod helyességét ellenőrizheted *Ladó János Magyar utónévkönyvében.*

2/ BESZÉLJÜNK A BIBLIÁBÓL!

Gyakran hallhatod az alábbi bibliai neveket, vajon ismered-e őket? írd le röviden, kik voltak!

Ádám és Éva: _____

Erzsébet: _____

Dávid: _____

Góliát: _____

Illés: _____

József: _____

Júdás: _____

Káin és Ábel: _____

Keresztelő János: _____

Lázár: _____

Lucifer: _____

Mózes: _____

Noé: _____

3/ MAGYAR ÍRÓK ÁLNEVEI

Íróink, költőink valódi nevük helyett önkényesen is választanak maguknak más névet, úgynevezett álnevet. Fejtsd meg, kit lepleznek az alábbi álnevek!

a/ Adibandi , Yda _____

b/ Arianus , Szalontai J.M. _____

c/ Csoki , Lúdtollas _____

d/ Carinti , Carinti Frigyes _____

e/ Farkas Károly , Széphalmi Vince _____

f/ Füstfaragó , Örömfői Vidor _____

g/ A Magyar Áglájának szerzője , Egy emberszerető hazafi/Patikai Lukács

Ismét hívhatsz segítségül könyvet, Gulyás Pál: Magyar írói álnévlexikonát.

4/ "MÉG AZT MONDJÁK, NEM ILLIK A TÁNC A MAGYARNAK..."

A/ Hármasszócsoporthoz táncok elnevezéseit közöljük, minden csoportban van egy-egy olyan tánc is, amely nem magyar. Melyek ezek?

a/ botlós _____

polka _____

csárdás _____

b/ mazurka _____

palotás _____

toborzó _____

c/ legényes _____

egyes tánc _____

szirtaki _____

d/ hajdútánc _____

fáklyatánc _____

karikázás _____

e/ csacsacs _____

kondás tánc _____

verbunkos _____

2/ lassú magyar _____

hallgató _____

keringő _____

B/ Ismersz-e szólásokat, közmondásokat a **tánc** szavunkkal? Ha nem, keréss
C.Nagy Gábor Magyar szólások és közmondások c. könyvében!

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

5/ NEM A RUHA TESZI...?

A/ Ismered-e a régi magyar ruhadarabok nevét? Jellegzetesen nő vagy férfi viselte-e az alábbi ruhadarabokat?

Egy-egy csoportban kakukktojást is találsz, keresd és magyarázd is meg, miért nem illik a sorba!

a/ pruszlik _____

zubbony _____

rokolya _____

b/ szűr _____

hacuka _____

főkötő _____

c/ subica _____

váll _____

dolmány _____

d/ köpönyeg _____

ködmön _____

kötény _____

e/ ingváll _____

csuklya _____

pendely _____

f/ süveg _____

homlokelső _____

kebeles _____

B/ Ismersz-e velük szólást, közmondást? Ha igen, írd minél többet. Értelmezd is, mit jelent!

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

- 6/ "Patyolat az kuruc,
gyöngy az felesége,
hetes vászon az labancság,
kőd az felesége ..." - énekelték a dalt, de vajon ismeritek-e a régi ma-
gyar kelmefajtákat?

A/ Kösöd össze az elnevezést a helyesnek gondolt értelmezéssel!

aba	finom, színes damasztféle szövet
atlasz	finom fehér gyolcs, ill. vászon
bakacsin	durva posztó
brókát	durvább len- vagy pamutszövet
gyolcs	selyemszövetféle
kamuka	gyapjúból, szőrből tömörítéssel készített kelme
kanavász	sötét (fekete) kelmefajta vagy gyászszövet
metélt	arannyal átszótt selyemszövet
néméz	ennek a szövetnek az alapja általában különböző színű, nehéz selyemkelme, melybe virágok vagy más alakok /tisztá arany vagy aranyozott-ezüst fonál- lal/ voltak átszőve
patyolat	kártolt gyapjúból szőtt vastag szövet
posztó	lenvászonfajta
vont arany, vont ezüst	sávosan mintázott szövet

B/ Ismersz-e velük szólást, közmondást? Ha igen, írd minél többet. Értelmezd is,
mit jelentenek!

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

7/ HOL SZORÍT A CIPŐ?

Ismét történelmi olvasmányaidból idézünk szavakat, csak most öltözködési kellékeket. Vajon ismered a jelentésüket, tudod-e mire használták őket?

A/ Minden csoportban egy-egy lábbelit is találsz - ha ügyes vagy. Először ezeket keresd meg és húzd alá, majd folytasd a szómagyarázatokkal.

a/ boglár _____

saru _____

csipke _____

b/ topán _____

kalács _____

korda _____

c/ kőöntő _____

lódíng _____

bocskor _____

d/ násfa _____

kordován _____

keszkenő _____

e/ cipellő _____

vitézkötés _____

paszomány _____

B/ A lábbelik elnevezései közül melyiket ismered szólásból vagy közmondásból? Amit tudsz, sorold és értelmezd! Most is használhatod O.Nagy Gábor könyvét.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9. _____

10. _____

8/ KIRE VAGY MIRE MONDJÁK?

A ruhát, cipőt, háztartási felszerelést készítő mesterek gyakran szerepelnek szólásokban. Ezekből sorolunk néhányat. Fejtsd meg a jelentésüket. De írd le azt is, mit készít a mester!

a/ Maga van, mint varga a vásárban = _____

b/ Siet, mint varga a vásárra = _____

c/ Vargához viszi az ekevasat = _____

d/ Ritka vargának jó saruja = _____

varga: _____

d/ Kacag a fazekas = _____

f/ Fazekas korongról, varga kaptájáról = _____

fazekas: _____

g/ Hogy leszünk szűcsök? = _____

h/ Belekerult, mint szűcsök csávájába a rókabőr = _____

szűcs: _____

i/ Zorog, mint a kolompár = _____

kolompár: _____

j/ Ritka, mint csizmediának jó csizmája = _____

csizmadia: _____

k/ Folytatja, mint a szabó a mesterségét = _____

l/ Mihelyt szabó, mindjárt báró = _____

szabó: _____

m/ A kovács sem tudna neki észet kovácsolni (kovácsolni) = _____

n/ Kovács kovácsra irigykedik = _____

o/ Aki képiróságot akar tanulni, nem megy/en/ kovácshoz = _____

kovács: _____

9/ EGYÜNK, AZON LEGYÜNK!

A kezdőbetű és a meghatározás alapján találd ki az alábbi fogalmakat!

a/ négybetűs főnév, virágzása már a nyarat jelenti. A szárított virágokból köhögés elleni tea készül:

h _____

b/ ötbetűs főnév, megreszelt, csípős illatú gyökerét zsíros ételek mellé fogyasztják:

t _____

c/ ötbetűs szó ez a növény, nagy szerepe van a kenyérsütésben és a házi sörkészítésben is:

k _____

d/ kilencbetűs szóösszetétel, lekvárfőzésre a dércsipte bogya a legalkalmasabb:

cs _____

e/ hatbetűs szó, a borovicska nevű pálinka ízesítője:

b _____

f/ hatbetűs főnév, ez az apró "golyócska", pörkölve egyébként nagyon finom süteménybe és tésztába:

m _____

g/ hatbetűs szó, a szárításhoz hasonló tartósító eljárás:

a _____

h/ tizenegybetűs szóösszetételű sütemény, körtén, szilván kívül még fügét, mogyorót, szegfűszeget, citromhéjat is tesznek belé:

gy _____

i/ nyolcbetűs szó, elsősorban hústartósító eljárás, a disznóvágás folyamatának befejező része:

f _____

j/ nyolcbetűs szóösszetétel, kedvelt nyári táplálék, elkészítéséhez nem szükséges más, csak egy tejesköcsög:

a _____

k/ hétbetűs főnév, a tejfölből ezzel az eljárással készítik a vaját:

k _____

l/ négybetűs szó, ebben sül a mesebeli pogácsa:

h _____

10/ ESZIK-E VAGY ISSZÁK?

A/ Döntsd el, az alábbi szócsoportokban melyik a kakukktojás és miért!

a/ kása _____

márc _____

puliszka _____

b/ lebbencs _____

öhön _____

savó _____

c/ boza _____

pogácsa _____

tőpörttyű _____

d/ slambuc _____

író _____

sajt _____

B/ Írd le, ha ismered ezekkel a szavakkal szólást! Természetesen most is magyaráznod, értelmezned kell!

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

11/ SZÓMAGYARÁZAT SZINONIMÁVAL

A köznyelvünkben kiszorult vagy már csak egyes jelentésárnyalatokban használt szavainkból válogattunk. A ma kevésbé ismert kifejezéseket értelmezd - helyettesítsd - rokon értelmű, közismert megfelelőikkel!

a/ Csinos lány, de elviselhetetlenül a f f e k t á l.

b/ "Nem, nem, ne biztass a jövővel engem, ne a l a m i z s n á t, üdvösséget adj!"

(Petőfi Sándor: Költői ábránd volt...)

c/ Legfőbb a m b i c i ó j a volt a polgármesteri kinevezés.

d/ Kár lenne háborgatnod ilyen b a g a t e l l ügyekkel.

e/ "De az éj erőt vett, csakhamar beronta,
az eget, a földet b a k a c s i n b a vonta,
és kiverte szépen koporsószegeivel,
fényes csillagoknak milljom-ezerével."

(Arany János: Toldi - V. ének)

f/ Átmentek a hidon, mert a b é d e k k e r szerint a túlparton egy kora gó-
tikus templom található.

g/ Az öregúr minden második mondatában Horáciust c i t á l t a.

h/ "Rossz vagyok parasztnak, rossz vagyok vitéznek, béresek között is túl cu-
dar c s i h é s n e k."

(Arany János: Toldi - II. ének)

i/ Ott az étel, c s ó c s á l d csak, kisfiam.

j/ A b a k t e r az órház mellett támasztotta a falat.

k/ Ne cipeld tovább, tedd már le azt a c e k k e r t !

l/ Vacsorára bizony csak c i b e r e került.

A megfejtést ellenőrizheted: Tótfalusi István Vademecum c. zseblexikonában.

12/ ÍRJUNK VERSET!

A versnek csak bizonyos részeit adjuk meg, a hiányzó részleteket - a rím segítségével - találd ki magad!

a/ Kócos a lába a légynek.

Ha nem hiszed, _____

Mert senki sem fészülgeti...

Ha másként nincs - _____

(Tamkó Sirató Károly: Légy)

b/ Paripámnak az ő színe fakó,

szőre, mint a vert arany, _____

paripámnak az ő neve _____

gyors a lába, mint a hulló csillag.

(Petőfi Sándor: Paripámnak az ő színe fakó...)

c/ Réten, réten,

fű _____

tücskök ülnek,

Fészkén fűsír _____

aztán újra szundikál,

pity - pity -

szép hajnalpirkadatig.

(Csanádi Imre: Tücskös)

13/ EGY KIS HELYESÍRÁS

a/ Javítsd ki az idézet helyesírási hibáit!

"A székelyek közül a történelem folyamán többször utra keltek kisebb csoportok, hogy új Hazát keressenek maguknak. Ilyenek a barcaságon lakó Hétfalusi Csángók. Ők őrizték a déli kárpátok fontos szorosát. A Gyimesi Csángók egy moldvába vezető Hegyszorosban települtek meg. A legnagyobb arányú Székely kivándorlás Mária Terézia uralkodása idején játszódott le. Az akkori kivándorlók Bukovinában találtak otthonra András-falva, Hadikfalva, Isven segits és fogadj Isten nevű településeken."

A helytelenül írt

helyesen írva

[illegible]

b/ Helyesírás ízlés szerint?

Gyakran okoz fejtörést a különírás és az egybeírás kérdése.
Írjátok le helyesen a + jellel összekapcsolt szavakat!

sós	+	perec	_____
savanyú	+	káposzta	_____
édes	+	tészta	_____
keserű	+	víz	_____
méz	+	édes	_____
túl	+	édes	_____
barack	+	íz	_____
keserű	+	íz	_____
jó	+	ízű	_____
jobb	+	ízű	_____
citrom	+	ízű	_____
savanykás	+	ízű	_____
éhen	+	hal	_____
éhen	+	marad	_____
éhen	+	halás	_____
ecetes	+	uborka	_____
paprika	+	saláta	_____
paprikás	+	hal	_____
hal	+	paprikás	_____
erős	+	paprika	_____
rakott	+	káposzta	_____
rántott	+	csirke	_____
habos	+	sütemény	_____
roston	+	sült	_____
hideg	+	sült	_____

csokoládé +	öntet	_____
bajor +	sör	_____
csokoládé +	bonbon	_____
borjú +	máj	_____
sült +	tyúk	_____
lencse +	főzelék	_____
kelkáposzta +	főzelék	_____
száraz + bab +	főzelék	_____
lekváros +	palacsinta	_____
hajas +	tészta	_____
eper +	fagylalt	_____
zöld + dió +	fagylalt	_____
füstölt +	hal	_____
rántott +	hús	_____
húsos +	szalonna	_____
vagdalt +	hús	_____
párolt +	rizs	_____
mogyoró +	torta	_____
csirke +	pörkölt	_____

c/ Melyiket a kettő közül?

Jelöld helyesen az alábbi szócsoporthoz az i-i, u-ú, ü-ű hangot!

zs.r	zs.ros	zs. <u>radék</u>
h.szat	h.szadik,	h.szas
t.zen	t.zed	t.zen-
b.jócska	b.jdosó	b.jkál
d.lő	d.löngél	d.lleszt
.rat /ige/	.rat /főnév/	.rás

**Robin Hood
és
a reklámok**

I. ROBIN HOOD

Örömmel láttam a könyvesboltok polcain, hogy újból megjelent gyerekkori kedves regényem, a Robin Hood (1991. Multimix Kft.), az angol mondai hős története. A nemeslelkű szász rablóvezér a sherwoodi erdőben élt hű társaival, és a gonosz normann feudális urak ellen védelmezte a népet.

Eloolvasva a könyvet, öröm helyett bosszúságot éreztem: ebben a kiadásban hemzsegek a helyesírási hibák. Az átdolgozó vagy a nyomda bűne? Nem tudom. Feladatlapomban segítségül hívlak a hibák felfedezéséhez, javításához. Természetesen elkalauzolk a regény világába: az angol középkorba is.

ÍRÁSBELI FELADATOK

1/ A REGÉNY SZEREPLŐI

Először ismerkedj meg velük. Itt a két tábor szerinti csoportosításban olvashatod nevüket. Te sorakoztasd betűrendbe őket, a két utolsó köznévi elnevezésű csoportot is!

Robin Hood	Vid, a tiszttartó
Richárd király	János herceg
Artur lovag	Sidwick lovag
Marianna	Hugó apát
Skarlát Vili	Herbert vadőr
Bence apát	Wilfried íjász
Sok	csatlósok
Kurta János	áruló nemesek
Sebő jobbágy	
és fia Vendel	

2/ MIVEL - KIVEL - HOGYAN HARCOLTAK A SHERWOODI ERDŐ LARÓI?

a/ Először húzd alá a kivágott részletekben a hibákat!

- a/ Kilenc fegyveres állt feszített íjjal szemben az utazókkal. Nem telt bele sok idő és guzsbakötte...
A harc közben folytatódott. Sebő jobbágy előrenyomult rejtekhelyéről és tajtékzó dühvel támadt a vadőrre.

b/ Most a megfelelő oszlopba írd be toldalékkal ellátva a szavakat!

Mivel, kívül hogyan	harcolhattak vagy	nem harcolhattak
íj	_____	_____
pisztoly	_____	_____
buzogány	_____	_____
kard	_____	_____
husáng	_____	_____
*		
ágyú	_____	_____
normann	_____	_____
szász	_____	_____
*		
elszánt	_____	_____
oroszlán	_____	_____
gyáva	_____	_____
furfang	_____	_____
megalkuvó	_____	_____
lélektelen	_____	_____
lelkes	_____	_____

3/ HOGYAN MENTEK SHERWOOD VIDÉKÉN?

Használd rokon értelmű szavakat az idézetek kiegészítésére. Ne ismételd!

"Oroszlánszívű Richárd király keresztesháborúba _____ hadával."

"Robin nagy léptekkel _____ majorjába, mögötte öreg Sebő jobbágya _____"

"A porta felől _____ Herbert, a vadőr."

"A bujdosók napjai azzal _____, hogy be _____ a
rengeteget, vadászni _____"

"Az ösvényeken csak libasorban tudtak előbbre _____"

"A ráérős fazekas _____ a kordé mellett, lova _____
az úton."

"A piac köves útjain a szekerek _____, gyerekek _____
_____, az úriasszonyok _____ az árusok között."

"Hirtelen csattogás hallatszott, porfelhő szállt a magasba, a városbíró csat-
lósai _____ a városháza felé."

"Vad Vid kémje a bokrok között _____"

"Amerre _____ a lovaskatonák, riadtan _____ félre
a vadnyulak, _____ fel fészükéről a madarak."

"Dühöngve _____ Vid megszegyenült csapata."

"Éjjel Robin emberei a vár köré _____"

4/ HIBA JAVÍTÁS - MÁSSALHANGZÓKNÁL

Mássalhangzókkal kapcsolatos hibákat találsz az alábbi részekben. Húzd alá
és javítsd!

- a/ - Ez aztán a vidám szabad élet - kiáltott fel Sok. _____
Melleuet állunk mindhalálíg jó gazdánk. - visz-
hangozták a többiek.
- b/ - Köszönöm fenenség! _____
- c/ Ha nem hagyod abba e gonosz tetteidet és ha _____
nem adod vissza a néptől elorrozott javakat, bi-
zony megszegyenülsz mindenki szeme láttára.
- d/ Egy vakarcsos, szöke kis apród kocogott gya- _____
logszerrel az úton a sherwood-i erdő felé, s nem
sok időbe telt, míg elérte a rengeteg szélét.
- e/ ... a szél így is teljesen átjárja szegényt. Csak _____
meg ne faggyon, mielőtt enni kapna. De ennek is
az a normann kutya az oka.
- f/ A levél olvasása közben görcsösen szorította _____
díszes láncát a bíró, majd nagy igyekezettel in-
dult bátyyához, Hugó apához.

5/ J- ÉS LY-GONDOK

a/ A j hang tévesztésére is van példa a kiadásban. Húzd alá és javítsd!

- Lőjjetek, ott a rablóvezér! - senki sem hallgatott rá. _____

b/ Egészítsd ki az idézetet j vagy ly betűkkel!

"Vid emberei túlutottak néhány re.tett akadá.on. Pihenőt rendelt, csak egy-egy őrt állított a táborhe. két végére. Pihenésről azonban szó sem lehetett. Alig he.eztekdeek ugyanis kényelembe, az erdő mé.éről síri hangok hallatszottak. Időnként velőtrázó siko., néha fá.dalmas nyüsztítés ébresztette fel az éppen elszunnyadókat."

6/ VAJON MILYEN KÖZMONDÁST, SZÓLÁST, SZÓLÁSHASONLATOT MONDHATTAK?

Egészítsd ki a szövegeket tartalmuknak, hangulatuknak megfelelően! A nehezebeknél 1-2 kulcsszó segít a kitalálásban.

a/ "Mindegy már nekem, mióta Vid tisztartó a családomat eluldozta, azóta csak a baj jár velem. Feleségem, lányom meghalt, én megbetegedtem, dolgozni sem tudtam. Az erőszakos Videt pedig nem érdekelte, hogy Vendel fiam fagyoskodik, éhezik. Egyre csak azt hajtogatta:

_____ " (munka, evés)

b/ "A szakadnadrágú igazat beszélt, de a másiknál bizony 75 arany lapult, nem tíz.

- A hazug _____! -gúnyolódott Robin."

c/ "- Jömagam is győztes szeretnék lenni, de ez az öregember _____

_____ Szerencséje mellé - úgy tűnik - tudás is párosul."

d/ "A pengék összevillantak, s a vadász mindjárt látta, hogy jó vivóra akadt.

_____ mozgott, akár a _____, úgyesen került, védte a vadász vágásait, nem maradt adós a visszavágással sem."

7/ HIBAJAVÍTÁS - MAGÁNHANGZÓKKAL

A magánhangzók hosszúságát számtalan helyen eltévesztették.
Húzd alá a hibásan írt betűket!

a/ Az árokba egy közeli patak vizét gyűjtötték össze, ...

b/ A nép - kihasználva a vízesások kiszáradását - gyalog
kelt át a patakon, ...

c/ Úgy hírlík kemény legények bujják az erdőt, s van-
nak vagy ötvenen a perjel szerint - adta a jólétesültet
a fazekas.

d/ ... kóstolgatva az
ínyencek számára is kiváló minőségű nedűt, bízva az idei
jó termésben.

e/ A városbíró szívesen szerzett volna érdemeket a
trónörökös előtt, ...
- Az majd elvállik. Fegyvereket ide a földre!

f/ Sok barátunk gondjaira bízátok.

g/ ...s elmélkedéséből felocsudva elbocsájtotta az apácát, ...

h/ ... csak a legkiválóbbakat vette be csapatába.

i/ Így volt ez Hugó apát házában is.

j/ ... bor tekintetében kitűnő ízlelő volt.

k/ - Közhirré tétetik!

l/ ...semmit sem kimélve.

8/ SZÍNES VILÁG

Milyen színek élénkíthették a leírást a következő részletekben?
Egészítsd ki a szöveget!

"A lenyugvó nap sugarai _____ színbe festették a tájat."

"Skarlát Vili nevét ruhájáról kapta. Minden ruhája _____

volt, minden pénzét _____ posztóra költötte."

"Telt-múlt az idő, lassan aratásra készültek a határban, ahol a gyenge szél
simogatta az _____ -an fénylő búzatáblákat."

"Egyik fán még zöldelltek, míg a másikon _____ árnyalatok-
ban rezegtek a lehullás előtti levelek. A cserjék sokfélesége terméseiken lát-
szott leginkább. A _____ csipkebogyó, a _____
kókény mint ezernyi macskaszem világított a bokrok közül."

9/ MILYEN SZABÁLYT NEM ISMERT A NYOMDÁSZ?

Húzd alá és javítsd a hibákat!

a/ Robin Hood felé rontott. El-
őrszegezte lándzsáját, úgy nézett ki,
mintha egy lovagi tornán lenne.

b/ A newarki perjel tartott Nottingham felé kísérőivel. El-
ől a perjelt közrefogó csuhás barátok, majd a teherhordó ...

c/ ... azonos ruhában feszítettek
János herceg tes-
tőrci, a tribün sarkain.

d/ Nem hiába, hisz gyorsan híre
szállt a sherwoodi erdőben törtéteknek.

e/ A vendégek azonban nem sokat
törődtek a vadászó
fejekkel, szarvas agancsokkal, inkább
a roskadozó asztal kötötte le figyelmüket.

f/ ... így hol jobbra ugrott kettőt,
hol balra hármat, hogy nehéz
páncélú ellenfele ne tudja szemmel tartani.

g/ ... a nyitott kapun betódult a nép és jött a
A csatlósok dőltek jobbra, dőltek balra.

A rosszul alkalmazott szabály: _____

10/ VÁSÁRBAN

A következő sorok egy középkori vásári forgatagba vezetnek el bennünket. De hiányos az idézet. Pótold! Mit árúsítottak?

a/ "A vásár már javában tartott. A városkapun belül egy hatalmas tér volt kijelölve a hetipiác helyéül, ahol egymás mellett állította le kocsiját a sok kereskedő. Árulták itt mindent : _____ a pékek, _____ a kelmeárusok, de nem hiányoztak a _____ kínáló vargák és a _____ árúsító szűcsök sem. Odébb a kofaasszonyok kiabálták túl egymást, hol _____, hol _____ árúsítva."

b/ Ismeresz más középkori mesterséget is? Milyen tárgyat készítettek? _____

c/ A vásárból nem hiányozhattak a mutatványosok sem. Milyen "mesterek" tartoztak közéjük? _____

SZÓBELI FELADAT

A bölcs Oroszlánszívű Richárd király vagy.

Most tértél vissza trónusodra a hosszú, győztes háborúból. Rövid beszédben szolgáltass igazságot az erdei bujdosóknak, üsd lovaggá vezérüket, Robin Hoodot. Büntesd meg az áruló nemeseket, papokat!

II. REKLÁMOK

A reklámok elárasztanak bennünket. Annyi a film, a kép, a prospektus, csak győzzük figyelemmel kísérni. Sokaknak tetszik mindez, sokakat zavar. A kisgyerekek fűjják a reklámrigmusokat, a nagyobbak poénként használják a gyakran hallott szövegeket. Szükséges vagy nem, nem a mi dolgunk eldönteni. De arra figyelmeztetni, hogy legalább nyelvtanilag helyes legyen a reklámszöveg, már mindannyiunk dolga. Ehhez hívunk segítségül: újságokból, szórólapokból, postán küldött prospektusokból válogattam példáimat. Fedezd fel és javítsd a hibákat!

ÍRÁSBELI FELADATOK

1/ A REKLÁM

Elsőként fogalmazd meg néhány mondatban a reklám lényegét!

2/ A JÓ BORNAK NEM KELL CÉGÉR. - A JÓ BORNAK IS KELL CÉGÉR!

a/ Melyik közmondásnak higgyünk? Vedd meg mindegyik igazát néhány mondattal!

b/ Több, egymásnak ellentmondó közmondásunk is van. A ritkábban használtak esetében a pár egyik felét találod itt, a másikat te írd mellé! A gyakrabban használtaknál csak a kulcsszavakat olvashatod, a pozitív formát is, a negatív formát is neked kell kitalálnod.

Minél alázatosabb, annál gyalázatosabb!

Szép szó vasajtót nyit.

ruha - ember

hír - szárny, hírnév - ösvény

3/ CSAK EGY VESSZŐ

Néha csak egy vessző hiányzik a mondatokból, vagy rossz helyen, illetve feleslegesen van ott. Javítsd ki a szövegeket, majd indokold meg, miért helyes vagy nem helyes a vessző használata az általad javított helyen.

a/ Csoportoknak autóbuzsbérlés, út- szállásszervezés, _____

b/ Itt van Önnek egy lehetőség, hogy elkezdje felhal-
mozni a bankjegyköteteket és, hogy végre az élethez
méltó életet éljen. _____

c/ Amennyiben így van megeshet, hogy életének
egyik legfontosabb személyévé válok, annak ellené-
re, hogy először fordulok Önhöz. _____

d/ Tudja, hogy az a barátom és az a kollégám (akire
mindenki irigykedve tekint a kérésük miatt) mi-
ért chet azt, amit akar és mégsem hízik el sohasem! _____

4/ A KISISKOLÁS TUDJA, ÉS TE?

Szótagolva írd le a hirdetésben aláhúzott szavakat!

Ügynökhálózat kiépítésére és vezetésére
keres a BONUSZ Biztosításközvetítő és

Tanácsadó KFT

másod-, vagy főállású vezetőt.

A munkakör betöltésének feltételei:

jó szervezőképesség,

jó kommunikációs készség,

lehetőleg felsőfokú végzettség,

erkölcsi bizonyítvány.

Az önéletrajzokat a következő címre
kérjük:

8201 Veszprém, Pf. 91.

5/ AZ ORVOS ÉRDEME

Nemsokára sor került az I.U.A. (Nemzetközi orvosi tevékenység elismeréséről szóló érdem) átadására. A jelek szerint Doktor Rofman a legesélyesebb. A kiemelkedő eseményre a Harvard Egyetem Nemzetközi Kongresszusa alkalmával kerül sor.

Jól írták a reklámriportban az érdem és az orvos megnevezését? Döntsd el! A megoldásban segít az itt található kép alatti szöveg és A magyar helyesírás szabályai című könyv. A "Szabályzat" c. rész-ből keress szabálypontokat erről a két helyesírási kérdésről! Írd le a szabálypontok számát!

Rofman doktor felfedezése (a zsírromboló, természetes fehérje) forradalmasította a kutatásokat a végleges fogyókúra terén.

a/ Az érdem megnevezése: _____

szabálypont/ok/ erről: _____

b/ Az orvos neve: _____

szabálypont/ok/ erről: _____

6/ EGYBE? KÜLÖN? KÖTŐJELLEL?

Húzd alá az itt látható sorokban a hibásan írt összetett szavakat!
Javítva írd le! Majd a Magyar helyesírás szabályai c. könyv "Szabályzat"
részéből keresd meg a rájuk vonatkozó pontokat, a számukat írd le!

a/

FIX
AUTÓ
KÖLCSÖNZÉS - KERESKEDÉS

Pápa, Kardos u. 9.

Tul.: Sipos János

Német, osztrák import engedélyek
megérkeztek.

b/

Ön ha Pápán
a piactéren járván,
a pavilonsoron végigmegy,
akkor hamarosan
új
PANNONTERM nyomtatvány és írószer boltra lel,
amely egyben a Pápai Nyomda KFT
nyomtatvány mintaboltja

BABOS JÓZSEFNÉ
üzletvezető

7/ BAJ VAN A "HOGY" KÖTŐSZAVAKKAL

Álakítsd át úgy a mondatokat, hogy értelmesebben, választékosabban hangozzanak!

a/ Egy perccel ezelőtt azt mondtam, hogy Rofman doktor kért, hogy Önhöz forduljak.

b/ Azért teszünk így, hogy nehogy illetéktelen kézbe jusson.

c/ Ez bizonyítja, hogy mennyire biztos vagyok abban, hogy a Buddha valóban hatásos.

8/ AGYONBONYOLÍTOTTAK

A következő szövegekben már nem csak a *hogy*-okkal van gond, hanem a mondatok megfogalmazásával is. Agyonbonyolították őket. Fogalmazd át a mondatokat! Ha túl hosszúak, elég a megváltoztatott részt leírnod.

- a/ Így lehetséges az, hogy ahogy a gyermekkori barátnóm is, minden nő, aki hasznosítani fogja a felfedezésem, teljesen természetes módon, végre megszabadulhat a fölös kilóitól. ■

- b/ De én nagyon bizakodó vagyok - és ezt minden eddig végzett laborerő alátámasztja - hogy most már végre minden nő elnyerheti álmai alakját, amilyen húsz évesen volt, köszönhetően az általam felfedezett 100%-ig természetes zsírtomboló fehérjének - és mindez erőfeszítés nélkül, néhány hét alatt.

- c/ Arról van szó, hogy ugyanis Rofman doktor felkért, hogy lépjek kapcsolatba néhány személlyel, mielőtt a RÉGIFORM piacra kerülne Magyarországon acélból, hogy meggyőződjem felfedezésének a magyar nőkre gyakorolt megdöbbentő fogyasztó hatásáról.

9/ EGY KIS ÁTALAKÍTÁST KÉREK!

Központi gyógyszerértárunk csengője mellett ez a már-már nevetséges felirat olvasható:

"Csak sürgős szükség esetén csengessen!"

Írd le szebben!

10/ AZOK AZ ÍRÁSJELEK!

Ha szükséges, javítsd vagy pótold a következő mondatok írásjeleit.

- a/ Ezért siessen megrendelni a Buddháját, még ma! Hírnév és gazdagság vár Önre.
Küldje el haladéktalanul a megrendelőkupont.
-

- b/ Amikor nyer a lottón, totón, kártyában, _____
lőversnyen, pókeren, rouletten vagy amikor
olyan szerencse éri, hogy váratlanul pénzt
kap... ne várakozzon.

Küldje el azonnal a saját történetét!

Ez még jobb, máról holnapra híressé válhat.

Igen, mondja meg őszintén, hogy mennyi
pénzre van szüksége?

- c/ Megrendelését telefaxon is leadhatja. _____
Rendelkezzen velünk. _____

- d/ MIÉRT? MERT A SZERVEZETE A FEL _____
NEM VETT KALÓRIA _____
HELYETTESÍTÉSE MIATT ARRA _____
KÉNYSZERÜL, HOGY A _____
ZSÍRTARTALÉKBÓL PÓTOLJA AZT _____

- e/ Valóban biztos benne, hogy bármelyik nő _____
erőfeszítés nélkül megszabadulhat fölös ki- _____
lőitől a visszahízás rizikója nélkül. _____

SZÓBELI FELADAT

Téged kért meg egy rostos gyümölcsleveket előállító vállalat, hogy a "Kölyökrádió"-ban reklámozd termékcsaládjukat.

Köszöntsd a hallgatóságot a gyár nevében, beszélj a rostos italok egészségre gyakorolt jó hatásairól, a többféle méretű dobozos csomagolás előnyeiről stb. Idézd fel szavakkal 2-3 italuk ízét, biztasd a rádióhallgatókat a rendszeres fogyasztásra!

Játékos nyelvtanóra

1/ KÖZNYELV - DIÁKNYELV

Milyen diáknyelvi szóval (szavakkal) fejeznéd ki a következőket?

cipő: _____

haj: _____

igazgató: _____

osztályfőnök: _____

nyelvtan: _____

hazudik: _____

elesik: _____

2/ A TANÁRI KAR

Írj két mondatot tanáraidról úgy, hogy az egyikben a szavak csak magas hangrendűek legyenek, a másikban csak mélyek! (A névelő nem számít!)

a/ _____

b/ _____

3/ HANGOK ÉS BETŰK

Írj mondatot a következő szópárokkal! Ügyelj a magán- és mássalhangzók időtartamára!

a/ kor-kór _____

tör-tór _____

karom-karóm _____

ver-vér _____

örül-örül _____

b/ hallhatatlan-halhatatlán _____

megy-meggy _____

meny-menny _____

épen-éppen _____

4/ A SORVÉGEK GONDJAI

Döntsd el, hogy melyik elválasztási mód helyes! A hibás alakot húsd át!

Vesz-prém	-	Veszp-rém
deka-gramm	-	dekag-ramm
gally-lyal	-	galy-lyal
Marx-al	-	Marx-szal
Zág-ráb	-	Zá-gráb

5/ SZÓJELENTÉS SZÓTAGOLVA

Szótagolva írom le a szavakat. Értelmezd példamondattal vagy szómagyarázattal, mit is jelent!

a/ meg-int: _____

me-gint: _____

b/ el-ég: _____

e-lég: _____

6/ BARKOCHBA?

Keress az alábbi "táblázatba" 2-2 olyan szót, amely tulajdonnévből vált köznévvé, vagy tulajdonnév és közszó összeforrásából keletkezett!

Fogalom	Tárgy	Élőlény
_____	_____	_____
_____	_____	_____

7/ "BESZÉLŐ" NEVEK

Találj ki olyan neveket, amelyek hangzásukkal vagy jelentésükkel viselőjük egyéniségét vagy valamilyen tulajdonságát fejezik ki. Azt is írd mellé, hogy milyen tulajdonság alapján nevezted el annak!

Például: Hamupipőke, Csipkerózsika, Fillentő, Babszem Jankó

Név	Indoklás
_____	_____
_____	_____
_____	_____

8/ BOKROSÍTSUNK!

Melyik a helyes?

bokort - bokrot /köznév/ _____

Bokort - Bokrot /tulajdonnév/ _____

9/ HÍRES EMBEREK KÖZNEVEKBEN

Egészítsd ki a közneveket a megfelelő személynevekkel! Ügyelj a helyesírásra!

_____ díj

_____ fok

_____ mozdony

_____ emlékév

_____ vers

10/ NEVEK PÁRBAN

Keresd meg az alábbi tulajdonnevek párját, és írd ki a számpárokat!

1. Held

2. Bodri

3. Magyar Tudományos Akadémia

4. Dunántúli-középhegység

5. Péter

6. Arany-part

7. Egri csillagok

8. Círmos

9. Mária

10. Vuk

11. Nemzeti Múzeum

12. Katalin

Számpárok: _____

11/ PÁROS HANGZÓK

a/ Egészítsd ki hosszú vagy rövid i-vel az alábbi szavakat!

p.c.t., p.r.t., P.r.t., szalám.t., enny.t., kecskemét.t., cs.csereg,

Bál.nt., h.t., h.v., ny.t., kal.tka, t.szt.t., semm.t., áll.t

b/ Alkoss mondatokat is az itt megadott szavakból!

12/ ELŐ- ÉS UTÓNEVEK

Töltsd ki a megadott példákkal az alábbi táblázatot!

Példák: Apáczai Csere János, Erich Kästner, Karl May, Körösi Csoma Sándor,
Fekete István, Mihail Solohov, Daniel Defoe, Jules Verne, Ernest
Seton-Thomson, Tótfalusi Kis Miklós, Charles Dickens

Vezetéknév

Keresztnév

13/ LEVELEZZ!

a/ Milyen alkalomból szoktunk üdvözlőlapokat küldeni? Írd le az alkalmak nevét!

b/ Rajzolj le egy levelezőlapot, és írd bele az általed választott alkalomra szóló szöveget. Vigyázz! A lapot meg is kell címezned - szabályosan!

14/ MINT A CUKOR, MINT A MÉZ

Alkoss mondatokat, melyekben az é d e s szó különböző jelentésben szerepel!

15/ EGY B, KEVÉS B?

Rövid vagy hosszú b-vel írandók a következő szavak?

idős..., e...ól, tága..., elő..., lá..., to...é, egyé..., kő..., tová...,

16/ JÁTSSZUNK A MELLÉKNEVEKKEL!

a/ Mi mindenre mondhatjuk, hogy meleg?

<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

b/ Gyűjts a meleg előtaggal összetett szavakat!

c/ Ismersz-e szóláshasonlatot "meleg"-gel? Írj legalább egy példát!

d/ Milyen melléknevekkel helyettesíthetnéd az állítmányt a következő mondatban?

A nyár meleg.

...

17/ EZEK A MÁSSALHANGZÓK!

Három szót írunk, példamondattal magyarázd a jelentésük különbségét!

hallatlan - hallhatatlan - halhatatlan

...

18/ EZ ÉN VAGYOK

Írd le, mikor születted, annyiféleképpen, ahogy csak tudod!

...

19/ MONDJUK SZERBEN!

Ha találasz hibákat az alábbi mondatokban (alany, állítmány egyeztetése, névmáshasználat, igeidők, határozórag-egyeztetés stb.), húzd alá és javítsd!

a/ Pista azt mondta Jancsinak, hogy várj meg a mozinál.

b/ Az iskola eredményein látszott, hogy olyan gyerekek tanulnak benne, amelyek mindent megtesznek a nagyobb tudás megszerzéséért.

c/ Az osztály több tagja nyáron a Balatonnál táboroztak.

d/ Van olyan csoport a lányok között, akiket egyáltalán nem kedvelek.

e/ Megérkeztek a könyvek, amit a múlt héten rendeltem.

f/ A nagymamát kikisértük a vonathoz, ami elvitte haza a falujába.

g/ Petőfi feleségével Koltóra mentek.

h/ Toldi György és levei hol van?

i/ A vasútállomáson több órák jelezték az időt.

j/ Abba a könyvtárba járok, aki legközelebb esik a lakásomhoz.

k/ Az egész osztály kiabált, tiltakoztak.

l/ Valamikor teknősrünk és aranyhalaink is volt.

m/ Apám öccsének a fiának adtam egy meghívót a születésnapomra.

n/ Azóta a naptól kezdve nem kapott elégtelent.

20/ MONDOM... ÉS ÍROM

Egészítsd ki a megfelelő mássalhangzóval az alábbi igéket, majd írd velük egy-egy mondatot!

- elfára...t _____
- elfele...kezett _____
- kere...get _____
- mara...tak _____

21/ Melyik a hibás?

Két mondatot közlünk, az egyik hibás. Melyik? Indokold is meg, miért?

- a/ A tanuló le lett feleltetve
 - b/ Az ablak be van zárva.
-

22/ VESSZŐHIÁNY

Az alábbi közmondásokban nem tettük ki a mondatközi írásjeleket. Jelöld, ahová szükséges.

- a/ Ahol jajgatnak ott van ahol dicsekszenek ott nincs.
- b/ Vörös mint a Júdás haja.
- c/ Jut is marad is.
- d/ Kéményseprőnek is lehet molnár fia.
- e/ Kocka bor és szerelem könnyen megüríti az erszényt.
- f/ Amit az ember maga megtehet ne bízsa másra.

23/ FINOMABBAN - PONTOSABBAN

Van-e különbség a mondatok jelentése között?

Színházba megy Zsófi. _____

Zsófi megy színházba. _____

24/ HIBAVADÁSZAT

Javítsd ki a következő mondatok helyesírási vagy nyelvhelyességi hibáit!

a/ A köruton magas a légszennyezettség.

b/ A négy kerületben súlyos baleset történt.

c/ Meg kell mondjam, ez egyáltalán nem tetszik.

d/ Az öt b osztály magatartása a legjobb az iskolában.

25/ HIRDETÉS

Fogalmazd meg egy apróhirdetést! A következő témákból választhatsz:

el akarsz adni valamit

valamilyen szolgáltatást akarsz nyújtani

lakást akarsz cserélni

26/ KÖSZÖNÉS

Találkozol az utcán valakivel. Hányféleképpen köszönhetsz neki?

a/ Idősebb ember: _____

b/ Veled egykorú gyerek: _____

27/ MI A KÜLÖNBSÉG?

Egy-egy mondattal magyarázd meg, mi a különbség a Boldog Újévet és a Boldog új évet között!

28/ MIT JELENT?

Példamondattal értelmezd a következő összetett szavak jelentését!

forrófejű, forródrót, hidegháború, hidegkonyha

29/ SZÓLÁSOK ÉS KÖZMONDÁSOK

a/ Egészítsd ki a megfelelő betűkkel az alábbi közmondásokat és szólásokat! Magyarázd meg jelentésüket!

T..bb. k.r.l . l.v.s, m.nt . h.s.

k.t m.l.mb.n .r.ln.k.

.gysz.r v.lt B.d.n k.ty.v.s.r.

Ny.gt.v.l d.cs.rd . n.p.t.

b/ Írj egy-egy olyan szólást, amely pozitív, illetve negatív emberi jellemvonalra utal!

Példa. +: Aranyból van a szíve.
-: Fogához veri a garast.

+: _____

-: _____

c/ Hányféleképpen tudod kifejezni szóláshasonlattal, hogy valaki:

buta _____

okos _____

30/ DIVATOS, DE NEM SZÉP

Mit jelentenek a következő gyakran használt, divatos mondatok?

a/ Kívítek vagyunk: _____

b/ Le a kalappal (előttem): _____

c/ Profitál belőle: _____

d/ Gáz van: _____

31/ MI A KÜLÖNBSÉG?

Alkoss a szavakkal mondatot, s úgy magyarázd meg a jelentésüket!

a/ magyartanár - magyar tanár:

b/ egyszóval

-

egy szóval:

c/ fiatalasszony

-

fiatal asszony:

d/ fülönfüggő

-

fülön függő:

e/ gyalogjáró

-

gyalog járó:

f/ gyorsírás

-

gyors írás:

g/ fülbevaló

-

fülbe való:

h/ hozzátartozó

-

hozzá tartozó:

i/ jöltart

-

jól tart:

j/ tízperc

-

tíz perc

k/ meleg ágy

-

melegágy

l/ kis iparos

kisiparos

m/ nehéz ipar

-

nehézipar

n/ küszöbön álló

-

küszöbönálló

32/ ISMERED A SZÓCSALÁDOKAT?

Ha igen, alkoss az alábbi töszavakból összetett szavakat!

egészséges, nap, ön, fészek, szakáll, kötelezettség, mentő, nevelő,
pletyka, virág, fogyatkozás, pofa, tan, nap, vasárnap, makk,
öv, szülő, uralom, ünnep

33/ IDEGEN SZAVAK

Nap mint nap hallod ezeket a szavakat, de tudod-e a jelentésüket? Ha igen, magyarázd meg!

a/ információ: _____

b/ kommunikáció: _____

c/ demokrácia: _____

d/ diabetikus: _____

Határtalan szavak

1/ PÁROSÍTÓ

Párosítsd az azonos jelentéskörbe tartozókat!

Mi kapcsolja össze ezeket a kifejezéseket?

akó, fruska, hodály, karácsony, slambuc, pünkösöd, dödölle, icce,
szatócs, fehércezeléd, karam, böllér

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

2/ ILLESZTŐ

Szótó és toldalék. Könnyű egymáshoz illeszteni őket. Most azonban úgy kell mindert megtenned, hogy a toldalékos szó beleilljen egy szólásmondásba is. A szótó magánhangzójának időtartama változhat.

fa		-ból,	
foga		-ba,	
háj		-hoz,	
kutya		-val,	
ujja		-ra,	

Példa: Fogához veri a garast.

3/ 1 VAGY 2?

A matematikában is mást jelöl, a nyelvtanban sem mindegy. Légy értelmező szótár szerkesztője, add meg a szavak jelentését! Utána alkoss velük egy-egy helyes mondatot, s próbálj te is hasonlókat gyűjteni!

1		2
torkol	-	torkoll
a/		
b/		
szögel	-	szögell
a/		
b/		
keletlen	-	kelletlen
a/		
b/		
sarkal	-	sarkall
a/		
b/		

4/ HOL A HATÁR?

Egy kis ötletesség kell, és máris új jelentéssel bírnak a szavak. Jelöld meg a szóhatárokat, és foglald egy-egy mondatba a megadott, illetve a részeire bontott szavakat! A helyesírás segíti a munkád.

egykutya

1. _____

2. _____

barátfüle

1. _____

2. _____

hatökör

1. _____

2. _____

eszemet

1. _____

2. _____

alap

1. _____

2. _____

karikára

1. _____

2. _____

5/ MINDEN KEZDET NEHÉZ

Ellenkezőleg. Ebben a feladatban inkább a befejezés okozhat gondot. Néhány közismert szólásmondás első szavát soroljuk, próbáld meg befejezni!

Például: Szabad... ... a vásár.

Jó _____

Hosszú... ... _____

Ártatlan... ... _____

Ritka... ... _____

Nagy... ... _____

6/ FORDÍTSD LE!"

Egy fiú, így hengegett az iskola udvarán:

"Fain kis buli volt. A csajok oltári jó kaját hoztak. Szuper jól bezabáltam. Apám! Utána kafául éreztem magam."

Fogalmazd meg mondandóját érthetően: köznyelven!

Szóintarziától a riportig

1. 2010. 10. 15. 10. 15.

2. 2010. 10. 15. 10. 15.

1/ JÁTÉK A NEVEKKEL

Rejtsd el egy-egy mondatban a következő neveket!

Dóra, Judit, István, Tamás, Eszter, Márta, Tibor, Ákos

Például: A halász lóvá tette a kocsist.

Dóra: _____

Judit: _____

István: _____

Tamás: _____

Eszter: _____

Márta: _____

Tibor: _____

Ákos: _____

2/ GYŰJTŚ SZÓLÁSOKAT!

a/ Olyan szólásokat kérünk, amelyekben a **n y e l v** szó szerepel!

pletykál róla: _____

gyorsan, sokat beszél: _____

semmit nem árul el: _____

egyszerre beszédessé válik: _____

csipkelődő, gúnyos megjegyzést tesz: _____

b/ amelyekben a következő keresztnév szerepelnek!

János: _____

Kata: _____

Mátyás: _____

Pál: _____

Sándor: _____

3/ NEVEZETES TELEPÜLÉSEK

Egy-egy helységhez - mert ott született, életének hosszabb-rövidebb szakaszát ott töltötte - természetesen kapcsoljuk az írók, költők neveit. Te tudod-e ki-ről nevezetesek ezek a falvak, városok? Ha igen, kösd össze a két oszlop egymáshoz tartozó neveit!

Írd le a helységnevek -i képzős alakját is!

Ady Endre	Szklabonya	_____
József Attila	Érdmindszent	_____
Mikszáth Kálmán	Öcsöd	_____
Petőfi Sándor	Eger	_____
Csokonai Vitéz Mihály	Nagyszalonta	_____
Gárdonyi Géza	Kiskunfélegyháza	_____
Arany János	Debrecen	_____

4/ MONDHATTA VOLNA SZEBBEN!

Javítsd ki a nyelvhelyességi hibákat az alábbi mondatokban!

A Magyar Elektromos Művek teljesítették a tervet.

Nem-e láttad a szombat esti filmet?

Írnák neked levelet, ha lenne időm.

A betegségem végett három hetet hiányoztam.

Sokat játszok a Pistával.

5/ ISMERETLEN ISMERŐSÖK

ámbitus, mente, gánica, zeke, pitvar, pendely, csűr, pite, puliszka

Olvasmányaidban gyakran találkoztál már ezekkel régi és tájnyelvi szavakkal.
Ha ismered a jelentésüket, nem lesz nehéz dolog a megfelelő oszlopba beírni azokat.

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
(étel)	(ruházat)	(lakás)

6/ TILTÁS

Írd le az alábbi mondatok tiltó formáit!

Átadom a könyvet.

Barátaimmal játszom.

Elmondom a szüleimnek.

7/ J VAGY LY?

Pótold a j-t, ly-t a következő szavakban:

óhá..., muszá..., fo...ton, erké..., apá..., roba..., eré...es, nyá...as, cser...e, ra...

Rakd sorrendbe a szavak első betűjét, és eredményül egyik ismert írónk nevét kapod:

8/ HÁROM SZÓT KERESÜNK

Összetett szavak utótagjait találod egy-egy oszlopban, az előtagot neked kell beírnod. Vigyázz, a három szónak azonos az előtagja!

_____ fog	_____ katlan	_____ malom
_____ csokoládé	_____ tető	_____ vihar
_____ savó	_____ mászás	_____ zsák

9/ FEJTSD MEG A KÖVETKEZŐ BETŰREJTVÉNYT!

$RRR \frac{1}{2}$ a H_2O -tól.

A $\lambda + et \uparrow AD + \downarrow \lambda + m.$

10/ Készíts egy vidám, nem mindennapi riportot kedvenc politikusoddal!

Tárgy – élőlény – fogalom

1/ KERÍTÉSTŐL A SZŰRŐIG

Mi a különbség és az azonosság a következő három-három szó között?

kerítés, sövény, palánk _____

bogrács, üst, kondér _____

kulacs, csutora, palack _____

szita, szűrő, szűrő _____

2/ A TÁRGYAK MOZGÁSA

Fejezd ki egy-egy igével, hogy az alábbi dolgok ide-oda mozognak!

órainga _____

bölcső _____

csónak _____

zászló _____

3/ LOVAKRÓL

Milyen szindek az alább felsorolt lovak?

kese lábú _____

hóka _____

fakó _____

dorog _____

pej _____

almásderes _____

4/ ASSZONY LESZ A LÁNYBÓL

Kiss Anna feleségül megy Horváth Mátéhoz. Hányféleképpen viselheti a nevét?

_____	_____
_____	_____
_____	_____

5/ MI HIÁNYZIK?

A következő mondásokból, szólásokból hiányzik egy-egy szó vagy szókapcsolat. Ezeket találd ki a megadott jelentésekből!

a/ Üres erszény, üres fő nem sokat ér _____
(Nagy baj, ha valaki szegény is meg tudatlan is.)

b/ Ahol a kantárt meglelik, _____ is ott keresik.
(Azt gyanúsítják a nagy bűn elkövetésével, akire egy kisebb már rábizonyított.)

c/ Kecske, juh, _____ gyapjú.
(Az azonos fajtájú dolgok között is lehet minőségi különbség.)

Csak szóban!

A/ SZÓBELI FOGALMAZÁS (2-3 perc)

1. Meséld el, milyen öröm ért mostanában!
2. Figyeld meg osztálytársaidat! Írd le egyikük viselkedését (név nélkül)! Vajon ráismerünk?
3. Büszke vagyok magamra...
4. Fejezd be a mondatokat!
Válaszolj arra, amelyikről van mondanivalód!

Azt szeretném elmondani...
Tessék elképzelni...
Osztálytársaim...
A szünetben...
Szomorú vagyok, mert...
Elegem van X. hárijános történeteiből...
Nem szeretem, hogy Z. állandóan súgdolózik...

5. Kérdések városunk vezető embereihez.
Tegyé fel a gyerekeket is érintő kérdéseket lakóhelyed következő személyiségeihez:

a polgármester,
az orvos,
iskolád igazgatója,
a lélekész.

6. Készíts ismertetést az alábbi témák egyikéről:

- Ritka hobbit űző emberrel találkoztam...
- Érdekes élet!
- Szüleim így játszottak...
- Ilyen volt nagyszüleim iskolája...

7. Képzeld el, hogy egy kereskedelmi rádióadó munkatársa vagy. Válassz a képekből, írd reklámszöveget és olvasd fel a hallgatóknak!
(Színes újságokból könnyen található a feladathoz képek.)
8. Mintegy másfél oldal terjedelmű szöveget néhányszori elolvasás (8-10 percnél több tanulmányozás) után a tanuló kötetlenül - kézirat és vázlat segítségével - mondja el.

9. Mit? Hogyan?

"Esős, borús reggel van..."

Hogyan látja ezt, mit mond, hogyan viselkedik:

a rossz jegyet kapott diák,
az anyja,
a szerelmes diák,
a rendőrs,
a gépkocsivezető,
a kertész?

B/ VILLÁMKÉRDÉSEK

1. Színes feladatok:

Növényeket, állatokat sorolok, egy-egy csoport azonos színű. Próbálj valamelyikükről ráismerni a színre!

Vajon milyen színűek a következő virágok?

a/ gyöngyike
puskinvirág
tölcsérliliom
harangláb
hajnalka

b/ sáfrány
korbácsoliliom
árvacsalán
fűz

és a gombák?

c/ tinóru
nyálkás gomba
kocsonyás pöffeteg
galambgomba

d/ harmatgomba
kénvirággomba
fenyőtínóru

Színes madarak

e/ _____ fejű papagáj
_____ tarkójú egérmadár
_____ arcú bájszika
_____ koronás kántormadár
_____ fejű kántormadár

f/ _____ fülű bülbül
_____ kapucnis csiz
_____ fejű pinty
_____ tangora

g/ begy
vércse
kánya
_____ nyakú vöcsök

h/ kulló
gém
zsezse
légykapó

i/ rigó
 gólya (ritkán)
 harkály
 _____szárnyú székicsér
 réce
 sas

Színes állatok

j/ daru
 egér
 papagáj
 küllő

2/ KÖZÖS ELŐTAG KERESTETIK!

a/	_____park,	_____selyem,	_____sonka
b/	_____orgona,	_____év,	_____sorompó
c/	_____fülke,	_____reggeli,	_____tétel
d/	_____pacsirta,	_____erő,	_____láz
e/	_____visélet,	_____zavar,	_____regény
f/	_____bolond,	_____szírom,	_____uralom
g/	_____korona,	_____fűrészt,	_____hullás
h/	_____csap,	_____virág,	_____tánc
i/	_____tészta,	_____nadrág,	_____repedés

**Válogatás
a Körösi Csoma Sándor verseny
feladataiból**

1/ JÁTÉK BETŰKKEL

Betűket adunk meg, mindegyiknek értéke van. Alkoss belőlük minél több pontot érő szavakat, de legalább kettőt. Egy betűt - szavanként - csak egyszer használhatsz fel.

L = 9, Cs = 8, C = 5, S = 4, M = 6, I = 3, Z = 7, A = 2, E = 1

2/ NYELVI MATEMATIKA

Szóegyenleteket kell megoldanod!

a/ $\frac{\text{becenév}}{2} + \text{menyasszony} = \text{pápai korona}$ _____

b/ $\frac{\text{ül vég nélkül}}{2} + \text{lök} = \text{állati lábvég}$ _____

c/ $\text{vésne} = \text{síkság}$ _____

d/ $\frac{\text{szülő}}{2} + \text{pörgőhang} + \frac{\text{a nevetés szava}}{3} = \text{vagyon, kincs (régiesen)}$ _____

3/ SZÓKINCSPRÓBA

Három szót sorolunk,

* zsup, zsizsik, zszindely

állapítsd meg,

a/ melyik a kakukktojás és miért: _____

b/ melyik készül fából: _____

4/ SZÓLÁSMONDÁSOK

a/ Foglalkozásnevekhez társíts szólásokat!

szakács _____

timár _____

csizmadia _____

b/ Egymáshoz kapcsolt szólások következnek - megcsonkítva, írd be a hiányzó részeket!

Kiteszik _____ annak, aki nem érti, meg, hogy a garas is
_____ s továbbra is _____ a karóhoz.

5/ SZÓLÁSOK ÉS KELETKEZÉSÜK

Egy-egy szokást írunk le, ezek feltételezeten összefüggenek valamely szólás keletkezésével. Hogy melyik szólásról lehet szó, találd ki.

A leírásból a szólásra utaló szót "micsodá"-val helyettesítettük.

a/ A falusi házak kapuját régen fából készítették. Egyes vidékeken díszesen kifaragták, sőt m i c s o d á t is véstek rá. Esténként itt szokta kedvesét várni a leány. Ha a legény valamilyen oknál fogva elmaradt, azt mondták a falusiak, hogy a leányt m i c s o d á n á l hagyta.

b/ A kocsmában találkozók legények vetélkedőjátékokkal m' i c s o d a húzással döntötték el, ki az erősebb. A játék lényege: törekedni arra, hogy így ki-mozdítsák helyéből az ellenfelet. A legyőzött sokszor civakodni kezdett. Gyakran adott tehát ez a szokás alkalmat a verekezésre is. Innen ered a szokás későbbi értelme (beleköti, kikezdi vele, összevesz vele).

6/ KAKUKKTOJÁS

Jelentése, értelmezése szerint melyik szólás a kakukktojás, és miért?

a/ Leszedi róla a keresztvizet; Mossa a kezét; Szidja, mint a bokrot;

b/ Vaj van a fején; Okos, mint a tordai malac; Káposztalé van a fejében;

c/ Fogához veri a garast; Megüti a bokáját; Megfejné az ágast is.

7/ RÉGI SZÓLÁSOK ÉS KÖZMONDÁSOK

Keresd meg a felsorolt régi, tájnyelvi szólásoknak a ma közismertebb megfelelőjét!

a/ Reggeli órának arany a szájában.

b/ Golyón is sarkot keres.

c/ Elmúlt esőnek nem kell köpönyeg.

8/ KILÓG A SORBÓL

Egy csoportban 4-4 szót szerepeltetünk, közülük egy nem illik a többihez. Melyik az, s miért lóg ki a sorból? Ha ismered a jelentésüket, nem nehéz kitalálni.

a/ dárdavetés, lándzsatörés, sulykolás, hordóugratás _____

b/ bognár, kádár, bodnár, pintér _____

c/ poroszló, déres, robot, portya _____

9/ IDEGEN SZAVAK

A következő idegen szavak magyar megfelelőit kell leírnod. Ha pontos a megoldásod, az első betűket összeolvasva értelmes szót kapsz. Melyik ez a szó?

modern _____

penzli _____

matiné _____

mártír _____

kondició _____

kondenzált tej _____

A keresett szó: _____

10/ MEGNYÚ LEXIKON

Találj ki egy lexikon címszót, s ezt magyarázd tréfásan

Példa

OLVASÓ (Lásd még: olvasás, vedd össze: természeti tűnemények)

A természettudósok megfigyelése szerint csak igen ritkán megfigyelhető jelenség. Tartózkodási helye bizonytalan. A régi könyvek szerint alig két évtizede csapatostúl észlelték. Külalakja teljesen olyan, mint a többi embernek: táplálkozik és lélegzik. Gyakori előfordulási helye a könyvtárnak nevezett - polcokkal, asztalokkal, székekkel és könyvtárossal berendezett - terem. Itt különböztették meg válfajait: a közönséges olvasót és a nyájas olvasót. Mindkét kifejezés kiveszőben van.

Válogatás
a Verseghy nyelvművelő verseny
írásbeli feladatlapjaiból

1/ Javítsd ki a következő mondatok nyelvhelyességi hibáit!

- A kirándulást a jövő hónapra halasszuk.

- Szívesen maradnék még egy kicsit.

- El-e jössz holnap színházba?

- Egy nagy házat vett magának Dunántúlon.

- Csak azokat a családokat hívták meg a megbeszélésre, akik jelentkeztek az evezős túrára.

2/ Írj egy olyan mondatot, amelyben a meg tudta különírva is, egybeírva is előfordul.

3/ Mi a jelentése a következő népnyelvi, irodalmi nyelvi szavaknak?

tányérrózsza - _____

bérc - _____

törőkbúza - _____

csyó - _____

4/ Alakítsd át felszólítóvá a következő mondatokat! Az igekötők személye, időpontja változatlan maradjon!

- Megmondod, mit keresel? _____

- Elküldöd a csomagot? _____

- Elébredted fél hétkor? _____

- Megbocsátod neki ezt a bűnt? _____

- Megtekinted a kiállítást? _____

5/ Helyesírási totó! Melyik a helyes írásmód? Írd be a tippedet az üres kockába!

1	2	x	Tipp:
Szolnok megyei könyvtár	Szolnok megyei Könyvtár	Szolnok Megyei Könyvtár	
portörölőruha	portörölő-ruha	portörölő ruha	
kétezer éves	kétezeréves	két ezeréves	
aluminium lábas	aluminiumlábas	aluminium-lábas	
ésszerű	észszerű	ész-szerű	
Margithíd	Margit híd	Margit-híd	
fekete-tengeri	Fekete tengeri	Fekete tenger-i	
sejteti	sejtteti	sejtetti	
folyjon	follyon	foly-jon	
áldjon	áldjon	álddjön	
sújtson	súlytson	sujtson	
Kossuth	Kosúth	Kossúth	
Rákóczi-út	Rákóczi út	Rákóczy út	
manmút	mamut	mamút	

6/ Alkoss olyan összetett szavakat, amelyeknek az utótagja a s z e m főnév!

7/ A s z é p melléknévből képzők segítségével alkoss főneveket, igéket!

8/ Az alábbi meghatározások mellé írd be a b e s z é l ige megfelelő igekötős alakjait!

másról beszél: _____

elhitet valamit valakivel _____

felel: _____

szándékától eltéríti: _____

önkivületi állapotban beszél: _____

rávesz valakit valamire: _____

9/ Hogyan lesz a CSEND-ből HANG? Készíts szóláncot!

Minden alkalommal csak 1 betűt változtathatsz meg!

10/ Tagold szavakra, írd le helyesen a következő mondatokat!

- Kiengedtecsúszniakezéből labiztoszsákmányt.

- Megkellettvolnaigérniehogyrövididőnbelülvisszajönnék.

- Mégnemtudomhogykitudomejavítaniahibákat.

11/ A következő két név betűiből alkoss minél több értelmes magyar szót! (Nem kell minden betűt felhasználni!)

Márton: _____

Valéria: _____

12/ Melyik ismert magyar közmondás rakható ki az alábbi ábécérendbe szedett szótagokból?

a, a, hol, hol, ja, ki, ló, ló, mét, nak, nem, sze, váj

13/ Írd le az alábbi szavak toldalékos alakjait:

akvarell+vel: _____

drágább+ból: _____

torony+nyi: _____

húsz+szor: _____

lősz+szerű: _____

14/ A következő kevésbé ismert szólások jelentését magyarázd meg ismert szólással!

Mély vízbe veti a hálóját: _____

Megleli a fejsze a nyelét: _____

Más galambját célozta, magáét lőtte: _____

Kémény sem füstöl magától: _____

Egyik kőkény, másik galagonya: _____

15/ Írd le helyesen!

össze vissza levelez: _____

szerte széjjel hagy: _____

fel fel tekint: _____

ide oda járkál: _____

le föl ugrál: _____

16/ Építs szópiramist! Írd be a megfejtéseket a pontok fölé /1 pont 1 betű/ a jobb oldalon megadott értelmezés szerint. Főnt kezd, lefelé mindig adj hozzá egy betűt! A betűk sorrendje soronként változhat.

..	helyhatározórag
...	gyógyuló seb kérges bevonata
....	lehullott lomb
.....	erősen megkever
.....	állatát kaparva tisztogatá
.....	hosszan vonuló csoport

17/ Munka után édes a pihenés.

Fogalmazd át - értelmváltoztatás nélkül - ezt a közmondást úgy, hogy minden szava m betűvel kezdődjék.

18/ Alakítsd át a következő közmondást úgy, hogy minden szó k betűvel kezdődjön, de a közmondás értelme ne változzon!

Aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók.

19/ Válaszd el az aláhúzott helyen a következő szavakat!

legalacsonyabb: _____

megálltak: _____

taxi: _____

20/ Melyiket írják egybe, melyiket külön?

öt ujjas kesztyű: _____

három ágyas szoba: _____

tizenöt perces szünet: _____

másod osztályú kocsi: _____

húsz másod perces jelzés: _____

21/ Mi a jelentése a következő népnyelvi szavaknak

csörge: _____

pöszméte: _____

fuszulyka: _____

tengeri: _____

22/ Mi a jelentése az alábbi ritkábban előforduló, irodalmi, tájnyelvi szavaknak?

csósz: _____

kupa: _____

ködmön: _____

csobolyó: _____

plajbász: _____

guberál: _____

kuruzsló: _____

darvadozik: _____

csutora: _____

sifonér: _____

szüle: _____

pernye: _____

parittya: _____

csibuk: _____

mente: _____

23/ írd egy 25-30 soros mesét (történetet) a 22. feladat szavainak felhasználásával!

24/ "Még nem vonult fel magas erdejébe,
itt fuvolázgat a halk pírók,
szól az ökörszem cserregő zenéje,
rajban cincognak még az őszapók."

írja Áprily Lajos *Koncert* című versében. Ehhez a hangversenyhez a további szereplők hangját neked kell megtalálnod: az általad ismert állatok nevei mellé írd be a megfelelő hangutánzó szavakat.

bagoly	_____	csiripel, csivitel, csörög,
cankó	_____	énekel,
daru	_____	fuvolázik, füttyöl,
fácán	_____	gágog,
fecske	_____	háog, huhog,
fűrj	_____	károg, kelepel,
galamb	_____	kityeg, krúgat,
gólya	_____	pirreg, pitypalattyol,
pacsirta	_____	rikácsol, rikolt
réce	_____	turbékol,
rigó	_____	vijjog,
sirály	_____	zakatol
szajkó	_____	
szárcsa	_____	
szarka	_____	
tücsökmadár	_____	
vadlúd	_____	
varjú	_____	
vércse	_____	
véréb	_____	

- 25/ Két-két szókapcsolat keveredik hibásan az alábbi mondatokban, a javítást, a helyes mondatokat tőled várjuk.

Érezte: közel nőtt a szívéhez ez a gyermek.

Ennek a következményét még ma is isszuk.

Elfutotta a paprikaméreg.

- 26/ Arany János képrejtvénye

Fejtsd meg a mondatot, majd írd le, ahány szót találtál a képen!

- 27/ Egy-egy szín árnyalatát úgy tudjuk pontosabban meghatározni, ha hozzákapcsoljuk azt, amire az a szín jellemző. Te hányféle

a / pirosat ismersz? Írd le az árnyalatokat!

b/ És kéket?

28/ MEGY az, aki "egyik helyről a másikra halad, mozog" - írja a Magyar értelmező kéziszótár, de ennek az igének több jelentését, jelentésárnyalatát ismerjük.

a/ Te hányat tudsz? Egy-egy szóval értelmezd az alábbi kifejezéseket!

A maga feje után megy _____

20 kiló megy ebbe a zsákba _____

Nem megy a fejébe _____

János az idegeire megy _____

Ügyvédi pályára megy _____

Gyorsan megy a vakáció _____

Egyre megy _____

Megy, mint a karikacsapás _____

Jól megy neki _____

Feledésbe megy _____

b/ Igen gazdag a magyar nyelv a h a l a d á s t kifejező igékben, szóláshasonlatokban. Írd le, hogyan mennek:

- a különböző járművek (pl. a kocsí robog)

- az állatok (pl. a medve cammog)

29/ Írj egy-egy mondatot - aszerint, hogy mit jelentenek - az alábbi szavakkal, szókapcsolatokkal!

Minden esetre _____ - _____ mindenesetre

tudni illik _____ - _____ tudniillik

hozzá tartozó

hozzátartozó

jó mód

jómód

- 30/ Tudod-e, hogy mit csinál, mit hoz létre az, aki TERMEL, aki TERMESZT és aki TENYÉSZT? Ha igen, foglald egy-egy mondatba és úgy magyarázd meg az igét!

TERMEL

TERMESZT

TENYÉSZT

- 31/ Bizonyára jól ismered a következő találós kérdést: Melyik várban nincs katona: A lekVÁRban!

A lekvárhoz hasonló "összetett szavakat" válogattunk, ezekre kell találós kérdést szerkesztened.

TRÉFA

OSZTRÁK

JÁRÓKA

MATRÓNA

KRAJCÁR

- 32/ Alakítsd át a felsorolt állatokat növényekké egy-egy hozzájuk kapcsolt szóval!

SZARKA

KAKUKK

OROSZLÁN

GÓLYA

- 33/ Jelzőket sorolunk a bal oldalon, ezekhez választanod kell két-két szót a jobb oldalról. Olyan szópárokat állíts össze, amelyekben a tagok mindegyikéhez egyaránt illik a jelző.

gyilkos	_____	banda
	_____	beszéd
nyers	_____	bukta
	_____	étel
rezes	_____	galóca
	_____	hír
éles	_____	humor
	_____	kés
kőszá	_____	modor
	_____	nyelv
izes	_____	orr
	_____	szél

- 34/ ÁLL valaki: "ha a lábára nehezelve egy helyben marad" - írja a Magyar értelmező kéziszótár, de ennek az igének több jelentését, jelentésárnyalatát is ismerjük. Értelmezd az alábbi kifejezésekben az ÁLL szó szerepét, írd le jelentését!

Alig áll a lábán _____

Áll, mint Bálám számara _____

talpra áll _____

Áll a munka _____

Áll a vásár _____

A szeme sem áll jól _____

Jól áll neki a ruha _____

A város lángokban áll _____

Esőre áll az idő _____

Döntetlenre áll a mérkőzés _____

35/ SE

A **s e** tiltószónak hány összetételét ismered? Mindegyikkel írd egy-egy mondatot!

Például: semerre - Ne menj semerre se!

36/ SE - SE

"Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsöm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm! (József Attila)

Írd minél több - közismert - kifejezést ezzel a páros tagadással!

37/ MELYIK A...

Két szó közül csak az egyik jelentését adjuk meg, kapcsold vonallal, amelyikhez tartozik. Ha tudod a másikat, azt is írd le!

	sódár	_____
kavics		
	sóder	_____
	sampion	_____
csiperkegomba		
	sampinyon	_____
	seprő	_____
borüledék		
	seprű	_____
	széf	_____
főszakács		
	séf	_____

semmiség _____
 érvénytelenség _____
 semmisség _____
 snitt _____
 törmelék _____
 sitt _____

38/ KICSIT SZÍNESEBBEN!

Helyettesítsd a sokat használt j ó l kifejezést mással az alábbi kapcsolatokban!

jól dolgozik _____
 jól jövedelmez _____
 jól él _____
 jól öltözködik _____
 jól viselkedik _____
 jól látható _____
 jól tudja _____

És egyszerűbben, egyetlen szóval

jól megtermett _____
 jól fésült _____

39/ VERSEKBŐL IDÉZÜNK

Már kicsi korodtól sokat hallottad, jól ismered ezeket a verseket (pontosabban versrészleteket). Ha igazán jól, akkor azt is tudod, mit jelentenek a kiemelt szavak.

Hol volt,
 hol nem,
 messze, messze,
 volt egy boglyos, _____
 lompos, _____
 loncsos,
 egy bozontos _____
 öreg medve...
 (Kormos István)

Jó márc, a cseberben,
 csuprom telemertem. _____
 Teli van a csuprom, _____
 idd már, ki ne fusson. _____
 (Weöres Sándor)

Alva jár az Orbán,
 tornyot visz az orrán,
 trombitások ülnek benne
 három szekér polyván...
 (Weöres Sándor)

Fut a havon a fűtő,
 Jele fut a rettyerutya,
 din don diridongó.
 (Weöres Sándor)

Tűz a házam, iszpiláng,
 hegyes tornya rőzseláng.
 Piros-sipkás emberke...
 mákot kaszál kertembe!
 (Weöres Sándor)

Amikor haragos,
 kavarog a katlan,
 hét pipakupakja
 nagyot dobálnak.
 (Weöres Sándor)

40/ KERESD A VERSET!

Betűnégyzetbe rejtettük el Weöres Sándor egyik versének négy sorát. Próbáld felfedezni a leírás szabályát, s ha rájöttél, soronként másold le a versszakot. Az írásjeleket és a nagy kezdőbetűket is be kell jelölnöd.

T Á É R É N D E N

N H I F Y N

C E N S B I

O F G E E M

L D B K N K

A L E É Ő I

H O N K S Z

41/ Kosztolányi Dezső: Csacsi rímek (részlet)

Átadta a telefont,
mit lombokkal telefont.

Almát eszünk ma, rá diót,
és hallgatjuk a rádiót.

Inog a fűrész,
mint egy letört
fű - rezs.

Hegyezem a fülem, ül-e
a lomb alatt fülemüle?

Folytasd Kosztolányi játékát! Néhány szót sorolunk, írd ezekkel versikéket!

eszem	arab
terem	török
járóm	akar
búvár	határ

42/ ROSSZUL ÖSSZETETT SZAVAK

Örkény István egyik kedvelt szójátékából közlünk néhányat.
Keresd meg a játék szabályát, és az író ötletéhez hasonlóan találj ki te is
tréfás összetett szavakat.

Például: Vasmacskakölyök
Lemezjátsszópajtás
Fogkőkorszak

43/ IDŐJÓSLÁS - IDŐVÁRÁS

Időjóslást tartalmaznak a most következő közmondások. Fejtsd meg jelentésüket! Segítségül használhatod O.Nagy Gábor könyvét.

Délről derül, bocskor merül.

Fekete karácsony - fehér húsvét

Füstöl a hegy, eső lesz.

Ha Dorottya szorítja, Julianna tágitja

Ha fénylik gyertyaszentelő, az íziket is vedd elő.

Ha Katalin kopog, karácsony locsog.

Mátyás ront, ha talál, ha nem talál, csinál.

Megérkezett Simon Júdás, jaj, teneked inges, gatyás.

Megrázza még szakállát Gergely.

44/ NYELVÜNK "PALLÉPOZÁSÁÉRT"

Az utcákon sétálva, az üzletek feliratait nézve, úgy érezhetjük, nem anyanyelvünkön szólnak hozzánk. Ha nem látnánk a kirakatokat (vagy az árut), nem tudnánk, mit takarnak az új neveket. Légy nyelvújító: ajánlj az üzletvezetőknek új, ötletes és vonzó magyar elnevezéseket az alábbi idegenek helyett! (Az indulásnál, az idegen szó értelmezéséhez, használhatod az *Idegen szavak és kifejezések szótárát*.)

Több megoldást is írhatasz!

SHOP CENTER _____

HAMBURGER _____

BÉBIBURGER _____

HOT DOG _____

**Válogatás
a Verseghy nyelvművelő verseny
szóbeli feladataiból**

A/ SZÓBELI FOGALMAZÁS

I. téma

Nyelvünkben sok növénynek "beszédese" a neve, ebből felsorolunk néhányat. A feladatod: válassz közülük egyet, s - fantáziád segítségével - találj ki róla egy eredetmondát. Azaz olyan történetet, amelynek a végén megtudhatjuk, hogy (szerinted) miért kaphatta ezt a nevet a növény.

Bár mondát már az alsó tagozatban is olvastatok, tanultatok, emlékeztetül mégis figyelmedbe ajánljuk:

ez az eseményhez vagy személyhez fűződő elbeszélés, (amelyet elmondója hitelt érdemlő, igaz történetként ad elő) a műfaj kíváncsi szerinti történeti és sok mesés, csodás elemet tartalmaz.

Figyelem!

1. A mondát - rövid vázlat segítségével - szóban kell elmondani (és nem felolvasni!). Legfeljebb 3 percig beszélhetsz.
2. Adj címet is eredetmondádnak.

A választható növénynevek

ÁRVALÁNYHAJ
BÉKABUZOGÁNY
CSILLAGFÜRT
DISZNÓFÜLGOMBA
FARKASALMA
GÓLYAORR
KAKASLÁBFŰ
MACSKAFARKÚ VERONIKA

LOPÓTÖK
KUTYATEJ
OROSZLÁNSZÁJ
ÖKÖRFARKKÓRÓ
PÁSZTORTÁSKA
TÜNDÉRRÓZSA
VARJÚKÖRÖM
VÍZI HÍDÖR

Értékelendő:

- a frappáns cím,
- a történet műfaji hűsége, a fogalmazás szerkesztettsége, a szép és választékos beszéd stb.

II. téma

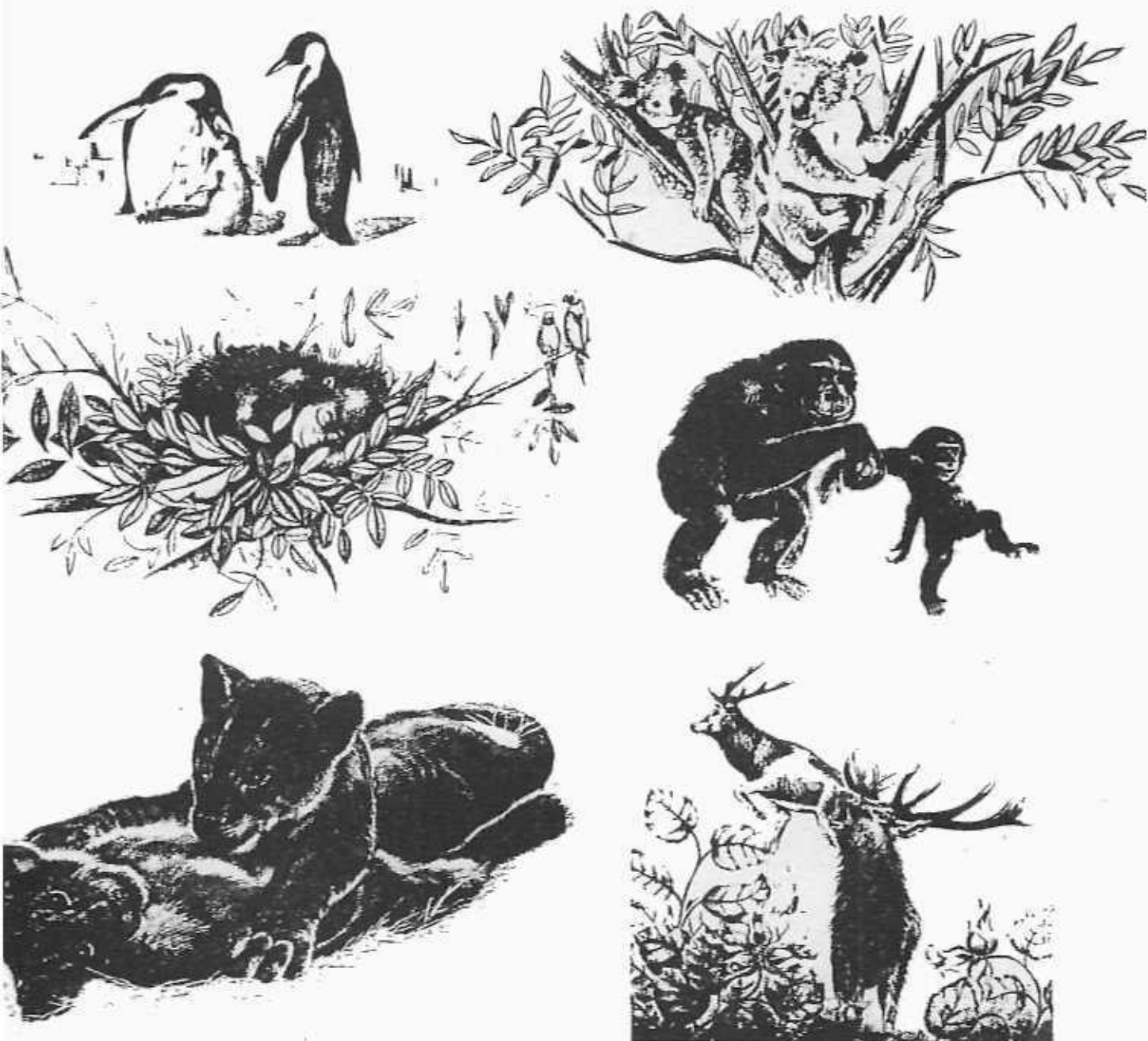
Válassz az állatképekből. Beszélj vagy *mesélj* róla - hangulatod, kedved, fantáziád szerint.

Kitalálhatsz egy történetet, de "belebújhatsz az egyik figurába", s megszólalhatsz az ő nevében is stb.

Mondandód műfajáról is magad dönthetsz: lehet állatmese, valóságos, igazi állattörténet, vagy leírása a látott helyzetnek, valamelyik "hősnek", de lehet az egyik figura monológja, stb. is.

A fontos: érdekes és kerek egész legyen, amit mondasz.

Szóbeli fogalmazásod: 3 percnél nem tarthat tovább.

III. téma

VÉGRE! SIKERÜLT! HÍRES EMBER LESZEK!

Gondold azt, hogy 10 évvel idősebb vagy, és teljesült a nagy álmod. Az, amiről 12-14 éves korod óta ábrándozol: híres ember lettél. Nagyon boldog vagy, mert éppen most tudtad meg, hogy... főszerepet kaptál... elfogadták a találmányod... bajnok lettél... stb.

Szöbeli fogalmazásod - amely legfeljebb 3 percig tarthat - erről a pillanatról szóljon. Nem csupán tartalmát, de műfaját is magad választhatod meg: adhatsz interjút, beszámolhatsz erről otthon stb. A fontos, hogy mi is megtudjuk: mi a nagy álmod, mi az, amire vágytál, ami számodra a sikert jelenti.

B/ VILLÁMKÉRDÉSEK

1/ KENGURUSZAVAK

Melyik rövidebb szó rejtőzik a következő szavak közepén? (A fiahordó kenguruhoz hasonlóan.) Elő- és utótag nem jó!

Számarány	(mar)
Szakértő	(ér)
Gyorsíró	(sír)
Tápoldat	(ápol)
Vitatéma	(tat)
Férfialbum	(fia)
Kétoldalú	(old)
Tüzezrezred	(érez)
Kályhagyár	(hágy)
Védőlemez	(dől)
Belváros	(elv)
Csipkeverő	(kever)
Gézungúz	(zeng)
Divatáru	(tár)
Érdemérem	(mér)

2/ ODA-VISSZA SZAVAK

MOZI - IZOM
KOROS - SOROK

Szép számmal akadnak nyelvünkben a fenti példákhoz hasonló oda-vissza értelmes szavak. Fejtsétek meg a következő feladványokat:

Ha a levest megfordítom, bevetetlen földdarab lesz. (Ragu - ugar)

Ha a nagy edényt megfordítom, megtudom, milyen nemzetiségű. (kád - dák)

Ha a sivatagi állat megfordul, erdőlakó lesz. (teve- evet)

Ha a vízínövényt megfordítom, megtudom, milyen nemzetiségű. (nád - dán)

Ha a kártyalapot megfordítom, több időegység lesz. (káró - órák)

Ha a közlekedő személy megfordul, munkadarab befogására alkalmas vasszerszámmá válik. (utas - satu)

Ha a tetőfedő anyagot megfordítom, a ház aljára kerül. (pala - alap)

Ha a védelmi építmény megfordul, oktondi lesz. (erőd - dőre)

Ha a fémeket megfordítom, maró anyaggá válik. (vas - sav)

Ha az ünnepélyes hangú költemény megfordul, állami pénzbevétel lesz. (óda - adó)

Ha a parcellát megfordítom, égtáj lesz. (telek - kelet)

Ha az üveglezáró szerkezetet megfordítom, több nyílászáró szerkezetet kapok. (kupak - kapuk)

Ha a közterületet megfordítom, mezővé válik. (tér - rét)

Ha az asszonyszemélyt megfordítom, szálkás húsú édesvízi hal lesz. (nő - őn)

Ha a végtag megfordul, táncmulatság lesz belőle. (láb - bál)

3/ JÁTÉK A KERESZTNÉVEKKEL

Mit vállal Anci? Garanciát. A kérdésre egy olyan szóval szabad csak válaszolni, amelyben benne van a keresztnév, ugyanabban az alakban, ahogy elhangzott.

Mit csinál az étellel ABA? (behabarja)

Mit visel ANTAL? (pantallót)

Mit eszik szívesen OTTÓ? (rizottót)

Min ül ARI? (paripán)

MARI, mi a kedvenc növénye? (rozmaring)

Melyik hónapban született ILI? (áprilisban)

Mikor mulatott ESZTER? (szilveszterkor)

ÁRPI, mi a foglalkozása? (kárpitós)

Mivel nyitja a zárat VAJK? (tolvajkulccsal)

Mikor ment haza DÓRA? (virradóra)

Mi van ANNA kezében? (kanna)

Mit tart a kezében ÖDÖN? (bödönt)

Milyen konyhát kedvel BORI? (táborit)

Mi a kedvenc süteménye MARCI-nak? (marcipán)

Kire emlékszik szívesen IMRE? (szeretteimre)

4/ TULAJDONNEVEK, SZEMÉLYNEVEK, KERESZTNEVEK, FÖLDRAJZI NEVEK

Melyik utónév adható lánynak: Amadé - Édua? (Édua)

Milyen régi foglalkozást jelöl a Kaszab családnév? (hentes, mészáros)

Milyen régi foglalkozást jelöl a Timár családnév? (bőrkészítő)

Milyen régi foglalkozást jelöl a Gelencsér családnév? (fazekas)

Milyen régi foglalkozást jelöl a Takács családnév? (szövő)

Mi a mai neve ennek a történelmi városnak: Nándorfehérvár? (Belgrád)

Hogyan nevezzük ma: Savaria? (Szombathely)

Mi a mai neve: Sopianae? (Pécs)

Hogyan nevezzük ma: Strigonium? (Esztergom)

A Tózsér családnév milyen foglalkozást jelöl? (kereskedő, pénzváltó)

Mondjon 2, x-szel kezdődő keresztnévet! (Xavér, Xavéria, Xénia)

Mi a női párja a József férfinévnek? (Józsa, Jozefa)

Mi a női párja a Lajos férfinévnek? (Lujza, Ludovika)

Melyik név adható lánynak: Jácint, Iringó, Ipoly? (Iringó)

Mi az anyakönyvi forma? A 3 becenév: Tili, Tilinkó, Ati. Ugyanannak az 1 utónévnek a becéző alakjai (Attila)

5/ SZÓJELENTÉS

Mi a jelentése a következő ritkább szavaknak?

Csermely	(patakocskas)
Toportyán	(réti farkas)
Bölgömbike	(madár)
Parenyica	(füstölt sajt)
Göbölly	(hízalt ökör)
Bögöly	(nagy légy)
Gödény	(vizimadár)
Gácsér	(a kacsas himje)
Halvá	(mézes, diós keleti csemege)
Kesely láb	(fehér foltos)
Ürü	(hőzött kos)
Tar	(köpasz)
Kikelet	(tavasz)
Kántál	(énekel, karácsonykor)
Kánya	(nagy testű madár)

6/ ROKON ÉRTELMI SZAVAK

Mi a hivatalos nyelvi rokon értelmű szava a telefonnak? (távbeszélő)

Mondj 3 rokon értelmű szót énekel jelentésben! (döl, dúdol, áriázik)

Monjd 3 köznyelvi rokon értelmű szót eszik jelentésben! (falatozik, étkezik, csipeget)

Mondj 3 rokon értelmű szót ír jelentésben! (kőrmöl, skribál, firkant)

Hogyan mondjuk a köznyelvben: armádia? (hadsereg)

Dolgozik. Mondj ezzel a jelentéssel 3 rokon értelmű szót! (munkálkodik, robotol, gürizik, tevékenykedik)

Melyik nem illik a sorba? Miért? ódöng, lődörög, cselleng, lép (löp - a többi céltalan járkálást fejez ki)

Kulturált kiszolgálás. Milyen rokon értelmű szavakat ajánlanál a kulturált helyett? (figyelmes, előzékeny, udvarias)

Öreg ruha. Mondj legalább 3 rokon értelmű szót az öreg helyett! (ósdi, kopott, elnyűtt stb.)

Nagyon meleg van! - Mondjuk nyáron egy kánikulai napra. Hogyan tudnád ezt másképp kifejezni? (3-at kérünk) (tikasztó hőség van, hét ágra süt a nap, bágyasztó hőség, kutya meleg van. stb.)

Mondj 3 köznyelvi rokon értelmű szót iszik jelentésben! (hörpöl, kortyol, hörpint stb.)

Mondj 3 rokon értelmű szót, beszél jelentésben! (cseveg, társalog, mond stb.)

Mondj 3 rokon értelmű szót, kifejezést gondolkodik jelentésben! (töpreng, tóri a fejét, elmélkedik stb.)

Mondj 3 rokon értelmű szót sovány jelentésben! Nem sértő, köznyelvi szavakat kérünk! (szikár, gyengén táplált, karcsú)

Ott van egy város. A van létigét cseréljék ki egy színesebb szóra! 3 megoldást kérünk. (terül el, fekszik, látható)

7/ SZÓLÁSOK

Melyik szó hiányzik a következő szólásból? Mit jelent a szólás? Mindkét kérdésre válaszolj!

- Tudja, hol szorít a ____ (cipő)
- Otthagytott csapat, ____ (papot)
- Köti az ebet a ____ (karóhoz)
- Nagy fába vágta a ____ (fejszéjét)
- Rossz fát tett a ____ (tűzre)
- Fején találta a ____ (szőget)
- Füle botját sem ____ (mozdítja)
- Heten vannak, mint a ____ (gonoszok)
- Mehet Kukutyinba ____ (zabot hegyezni)
- Ráteríti a vizes ____ (lepedőt)
- Több is veszett ____ (Mohácsnál)
- Hátravan még a ____ (fekete leves)
- Nem fenékig ____ (tejfél)
- Nem árulok ____ (zsákbamacskát)
- Úgy bánik vele, mint a hímestojással ____ (tojással)

8/ SZÓLÁSOK TESTRÉSZNEVEKKEL

Az egyes meghatározásokban foglaltakat olyan szólással vagy állandó szókapcsolattal kell kifejezni, amelyben valamilyen testrész neve szerepel.
A KULCSSZÓT, aki kéri - megadom, de így kevesebb pont jár.

határozottan magára vállalja a dolgok irányítását, elintézését	a KEZÉBE veszi a dolgot
vigyázatlansága vagy szabályszegése folytán bajba jut, meglakol valamiért	megüti a BOKÁJÁT
korlátolt, szűk látókörű, szemellenzős	az ORRÁIG sem lát
bátran kimondja, amit gondol, nem rejtí véka alá véleményét	nem tesz lakatot a SZÁJÁRA
vállalja valakiért a felelősséget, megbízhatónak tartja	tűzbe teszi érte a KEZÉT

alaposan megszidja	megmossa a FEJÉT
nem tetszik neki a dolog, helyteleníti	rossz SZEMMEL nézi
nem cselekedhet a tetszése szerint	meg van kötve a KEZE
meghajlik más akarata előtt, kényszerűségből bele- törődik valamibe	beadja a DEREKÁT
vállalja a dolog következményét, a felelősséget valamiért	tartja a HÁTÁT valamiért
elnézi, nem teszi szóvá a hibát	SZEMET húny fölötte
a tetszése szerint bánik vele, arra használ fel valakit, amire csak akarja	az UJJA köré csavarja
hazudozik neki, becsapja	az ORRÁNÁL fogva vezeti
felfigyel rá, feltűnik neki	megakad a SZEME rajta
túlzott részletességgel, szükségtelen alapossággal magyaráz el neki valamit	a SZÁJÁBA rágja

9/ KÖZMONDÁSOK

Minden játékos kap egy olyan összetett szót, amelynek elő- és utótagja egy ismert közmondásban külön-külön is szerepel. Melyik ez a közmondás?

Lófog	(Ajándék lónak ne nézd a fogát.)
Aranyeső	(Májusi eső aranyat ér.)
Vizpart	(Lassú víz partot mos.)
Szélvihar	(Ki szelet vet, vihart arat.)
Lónát	(Közös lónak túros a háta.)
Munkaidő	(Jó munkához idő kell.)
Faárnyék	(Árnyékáért becsüld a vén fát.)
Almafa	(Nem esik messze az alma a fájától.)
Halfej	(Fejétől búzlik a hal.)
Madártoll	(Madarat tolláról, embert barátjáról.)
Rózsatővis	(Nincsen rózsza tővis nélkül.)
Leányanya	(Amilyen az anyja, olyan a lánya.)

Végszó (Száz szónak is egy a vége.)
 Gyerekvilla (Kés, villa, olló, gyerek kezébe nem való.)
 Húslé (Olcsó húsnak híg a leve.)
 Kutyaszalonna (Kutyából nem lesz szalonna.)
 Rókabőr (Egy rókáról két bőrt nem lehet lehúzni.)

10/ SZÓKÉPZÉS, SZÓÖSSZETÉTEL

Képezz az **áll** igéből 2 főnevet! (állás, állvány, állomány, állomás)
 Képezz az **áll** igéből 2 igét! (állít, álldogál, állíttat)
 Képezz az **ül** igéből 2 főnevet! (ülés, ültetvény, ültetés)
 Képezz a **megy** igéből 2 főnevet! (menés, menet, menesztés)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek előtagja az **ének** főnév! (énekar, énekszó, énektanulás, énektanár)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek az utótagja a **nő** főnév! (tanárnő, tanítónő, óvónő, pincérnő)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek az előtagja a **toll** főnév! (tollforgató, tollbetét, tollgyűjtő, tollhegy)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek utótagja a **terem** főnév! (tanterem, fizikaterem, zeneterem, előadóterem)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek előtagja az **iskola** főnév! (iskolaugy, iskolaotthon, iskolaköpeny, iskolaudvar)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek előtagja az **idő** főnév! (időjárás, időrend, időjósítás, időbeosztás)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek előtagja a **könyv** főnév! (könyvtár, könyvkötő, könyvkiállítás, könyvmoly)
 Alkoss 4 olyan összetett szót, amelynek utótagja a **könyv** főnév! (imakönyv, kapcsolókönyv, betétkönyv, tankönyv)
 Képezz a **jár** igéből 2 főnevet! (járvány, járás, járat)
 Képezz a **lát** igéből 2 főnevet! (látvány, látás, látomás)
 Képezz az **ír** igéből 2 főnevet! (irodalom, írás, írat)

11/ ELFERDÍTETT SZÓLÁSOK

Egy szót rosszul mondok, javítsd ki!

Mit jelent a szólás? Hogyan hangzik a szólás helyesen?

Régóta a gyomrában van. (begyében)

Se feje, se farka. (füle)

Egy szőnyegen árulnak. (gyékényen)

Farkasra bízta a káposztát. (kecskére)

Két darálóban őrlnek. (malomban)

Megette a tésztája javát. (kenyere)

Felkopik a szeme. (az álla)

Fület szúrt neki. (szemet)

Ezt nem teszi az ajtóba. (ablakba)

Száz mondatnak is egy a vége. (szónak)

Állához veri a garast. (fogához)

Rossz szemet tett a tűzre. (fát)

Ez mind falra hányt lencse. (borsó)

Nem fúlik hozzá a szeme. (foga)

Zöld gallyra vergődik. (ágra)

12/ HIBÁS MONDATOK JAVÍTÁSA

Ajánlj megfelelőbb szót a kiemelt helyébe! Ha lehetséges, ne csak egyet!

Kispesten elkészült egy száz f é r ő h e l y e s Bölcsőde. (személyes)
S z a k k é p z e t t gyermekgondozást vállalom lakásomon. (szakszerű)

Hogyan fogalmazod még természetesebben ezt a modorosra sikerült mondatot?

A bizottság elnöke, a kérdést megvitatandó, gyűlést hívott egybe.
(A bizottság elnöke a kérdés megvitatására gyűlést hívott egybe v. össze.)

Fogalmazd meg nyelvtani hiba nélkül a példamondatot! Ha lehet többféleképpen!

Ez a ház pontosan száz év előtt épült.
(Ez a ház pontosan száz évvel ezelőtt épült.
Ez a ház pontosan száz éve épült.)

Hol a hiba a következő mondatokban? Javítsd ki!

Az elszámolást vizsgálat alá vették. (... megvizsgálták.)

A tanárnak figyelembe kell vennie és építenie kell ezekre az észrevételekre.
(... vennie ezeket az észrevételeket és építenie kell rájuk.)

Mondhatnád helyesebben, magyarosan is.

(Gondban van, akinek előlött döntenie kell.)
(Gondban van az, akinek erről/ebben döntenie kell.)

Szerződést kötöttek a következő feltételek mellett.
(Szerződést kötöttek a következő feltételekkel.)

Fogalmazz szabatosabban! Cserélj kötőszót!

Miután nem ismerték a baj okát, nem orvosolhatták.
(Mivel nem ismerték a baj okát, nem orvosolhatták)
Minthogy...

Miért suta ez a hirdetés? Hogyan helyesbítod?

Budapesti lakosú munkavállalókat felvesszünk.
(Budapesten lakó munkavállalókat felvesszünk.
Budapesti munkavállalókat/munkásokat)...

Mondd kevésbé hivatalosan, tömörebben!

Biztosítani kellett a tisztségviselők látókörének magasabb színvonalát.
(Tágítani kellett a tisztségviselők látókörét.)

Hogyan fejezheted ki egyszerűbben a következőket?

Reméljük, hogy a vasalás minőségével megelégedését szolgáljuk.

(Reméljük, hogy a vasalás minőségével elégedett lesz. Reméljük, hogy elégedett lesz a vasalással.)

Fejezd ki természetesebben és helyesebben!

Megbízottunk mindenkori rendelkezésünkre áll.

(Megbízottunk mindenkor rendelkezésünkre áll.)

... mindig...

Miért homályos ennek a mondatnak a megfogalmazása? Hányféleképpen lehet érteni?

A munka négy óráig tart.

(A munka négy óra hosszat tart. A munka négy óráig tart.)

Javítsd a mondat szórendjét!

Merte-e volna hinni, hogy ezt is megéri?

(Merte volna-e hinni, hogy ezt is megéri?)

13/ SPORTANAGRAMMÁK

A különféle sportágak elnevezéseinek betűit összekevertük és értelmes szót, kifejezést alkottunk belőlük. Pl.: hármassugrás háromag-árus

Téli atka (atlétika)
 Sok alabárd (kosárlabda)
 Vadliba-íz (viziabda)
 Kilövésáv (ökölvívás)
 Étkezés (tekészés)
 Orv lázítás (vitorlázás)
 Kis fás út (síkfutás)
 Város tágul (távolugrás)
 Dúl a rabság (labdarúgás)
 Zabtipró (tizpróba)
 Komoly a csűr (műkorcsolya)
 Sugármű (műugrás)
 Szétvető léc (céllövészeti)
 Sátorozom (motorozás)
 Társvivő (tőrvívás)

14/ ISMÉT KERESZTNEVEK

Felismered melyik keresztnév becenevét mondom?

Például: TITÍ - a válasz: Tibor

NÁNDI	(Ferdinánd)	RIA	(Mária)
ANKA	(Anna)	LIA	(Kornélia)
GITA	(Margit)	LALA	(Lajos)
LONCI	(Ilona)	VIKI	(Viktor, Viktória)
TÓNI	(Antal)	INCI	(Iren, Imre)
BELLUSKA	(Izabella)	ZSÓKA	(Erzsébet)
VICA	(Éva)	MANCI	(Margit)
NÓRA	(Eleonóra)		

15/ SZÓJELENTÉS

Vajon a sokszor hallott szavak mindegyikének jelentését pontosan ismeritek-e?
Mit jelentenek a következők?

KACAT	(értéktelen holmi)
KAJTAT	(kószál, jön-megy)
KAJSZA	(görbe, ferde)
KACIFÁNTOS	(körülményes, nyakatekert)
KÁBA	(kábult, mámoros)
KUDARC	(meghiúsulás)
KUKORICÁZ	(tiszteletlenül viselkedik, packázik valakivel)
KULLOG	(kókadtan megy, ballag)
KURKÁSZ	(kotorász, turkál, kutat, furkészt)
KALIMPÁL	(a végtagjaival -kezével v. lábával - hadonászik, hamisan zongorázik összevissza ver a szíve)
KARAKÁN	(határozott, talpraesett)
KARATTYOL	(lármásan hadar, a tyúk is így beszél)
KAPSZULA	(tok, burok, lenyelhető kis tok)
KAPISKÁL	(kezd érteni)
KALAMAJKA	(zűrzavar, kavarodás)

16/ NEM MINDEGY, HOGY RÖVID VAGY HOSSZÚ!

Én mondok egy szót, erre válaszként: változtass valamelyik hangzó hosszúságán úgy, hogy értelmes új szót halljunk. További feladat: mind a két szó jelentését "ismertetned" kell.

SZEL	(szél)	MENY	(menny)
FÜZET	(fűzet)	BORSÓS	(borsos)
ORUL	(örül)	KÜRTÖS	(kürtös)
KERÉK	(kerék, kérek)	HAL	(hall)
TÖRÖK	(török, törők)	VARR	(var)
KOROK	(kórók, kórok)	ESET	(esett)
KASZA	(kassza)	LÉPES	(lépés)
MEGY	(meggy)		

17/ JÁTSSZUNK SZÓTÁRSZERKESZTÉST!

Bizonyára hallottatok már a Szóvégmutato Szótárról. Akik nem, azoknak kedvéért elmondom, hogy ez a szótár a magyar szavakat végződésük szerint csoportosítja, visszafelé - hátulról előre - szoros betűrendben. Például: tanrend - szórend - betűrend stb.

Most alakuljunk át egy képzeletbeli szótárszerkesztősséggé. A főszerkesztőtől azt a feladatot kaptuk, hogy

a/ gyűjtsünk -ang végű szavakat. Sorban mindenki mond majd egyet, és jegyezze is meg a válaszát, mert erre később még szüksége lesz.

FURFANG

GANG

HANG

FIRHANG

GILING-GALANG

SALLANG

BARLANG

PANG

LAPPANG

PITYPANG

RANG

HARANG

CAFRANG

FARSANG

BITANG

(A zsűri jegyezze fel a szavakat, hogy a b/ feladat megoldását gyorsan ellenőrizhesse)

b/ Próbáljuk most sorba rendezni szavainkat! Kezdjük: kinek a szavában volt - az -ang előtt - az ábécé elejéről betű? Kinek a szava az első?

(Az a/ feladatban a felsorolás, már ennek a betűrendi szabálynak megfelelő sorrendű!)

18/ **KÉZZEL - LÁBBAL,**
játsszunk néhány fordulót!

Az ember számára olyan fontos ez a két végtag, hogy életében sok jelentős mozzanatról, ha beszél, mondandóját a kézhez vagy a lábhoz fűződő képes kifejezésekkel, szólásokkal teszi szemléletessé, érzékletesebbé.

Például, ha valakinek hatalma van, azt mondjuk, MESSZE ÉR A KEZE.

A zsűri kíváncsian figyel, ti mi mindent tudtok a kezünkről és a lábunkról.

a/ Először az egyszerűbbel kezdjük.

A **KÉZ** szónak egy-egy származékát kérem, mondjátok sorban.

(KÉZFOGÁS	KÉZHEZVÉTEL	
KÉZÁLLÁS	KÉZIRAT	
KÉZÁPOLÁS	KÉZJEGY	
KÉZCSÓK	KÉZLEGYINTÉS	
KEZEL	KÉZMŰVES	
KEZES	KÉZTÖRLŐ	
KEZESSÉG	KÉZÜGYESSÉG	stb.)

b/ A **LÁB** szó származékai következnek, várom: mondjátok sorban.

(LÁBÁPOLÁS	LÁBNYOM	
LÁBAS	LÁBJEGYZET	
LÁBASFEJŰ	LÁBSZÁR	
LÁBAZAT	LÁBTYÚ	
LÁBBELI	LÁBIKRA	
LÁBIKÓ	LÁBADOZIK	stb.)

19/ NYELVI FORDULATOK, KIFEJEZÉSEK, SZÓLÁSOK, KÖZMONDÁSOK

Én mondom a "köznapi meghatározást", válaszként: a jól ismert, a közkeletű szókapcsolatokat várjuk.

Példaként ilyeneket említettem a játék bevezetésekor (18/feladat), de most erősítésként ismét mondok példát:

mit mondanak arra, aki a saját hasznára tesz:

A MAGA KEZÉRE DOLGOZIK.

a/ Először a KÉZ-zel játszunk.

Hogyan fejezzük ki azt, ha

- valaki bántalmaz (kezet emel rá)
- szorgalmas, munkát végző (dolgos kezű)
- ha megengedik neki, hogy belátása szerint cselekedjen (szabad kezét kap)
- közvetlenül a hírforrásból értesül (biztos, vagy első kézből tudja)
- valamit lefoglal magának (ráteszi a kezét)
- lopós (ragadós a keze)
- csak nézni szabad, hozzányúlni nem (Mindent a szemnek, semmit a kéznek!)
- mindent ellop (Amit a két szeme meglát, a két keze ott nem hagyja.)
- fegyelmez valakit (kézbe vesz valakit)
- erősen fegyelmezi (erős kézzel fogja)
- engedelmességre szoktatja (kezéhez békíti, kezéhez békül)
- nagy mértékben költekezik (két kézzel szórja a pénzt)
- hozzásegít, hogy megtalálják (kezére ad, juttat valakit)
- foglya lesz (valakinek a keze közé kerül)
- hozzásegít, hogy megszerezze (kezére játszik valakinek valamit)

b/ KÉZ-zel kezdtük LÁB-bal folytatjuk

- nem megfelelő pl. a tudása (gyenge lábon áll)
- nagyon költekezik (nagy lábon él)
- önállóan cselekszik (a maga vagy a saját lábán jár)
- nagyon leszid (lekap valakit a lábáról)

- eltűnik, elvesz valami (lába kel)
- halálcis beteg (fél lábbal a sírban van)
- meggyógyul (lábra áll)
- nem hajlandó valahová elmenni (nem teszi be a lábát)
- anyagilag rendbe jön (lábra áll)
- jól megnézi, hová lépjen (a lába alá néz)
- másnak útjában van (lába alatt van)
- milyen a le nem aratott vetés, a gabona (lábon v. lábán áll)
- nagyon siess! (Egyik lábad itt, a másik ott legyen!)
- úgy becsip, hogy bizonytalanul jár (lábába megy az ital)
- ha valaki nagyon káromkodik, tréfásan ezt mondjuk (lábuknál fogva húzza le a szenteket az égből)

20/ TERPESZKEDŐ KIFEJEZÉSEK

Terpeszkedő kifejezéseknek azokat a szókapcsolatokat nevezi a Nyelvművelő kézikönyv, amelyeket általában egyetlen igével vagy névszóval is helyettesíthetünk.

Javítsátok, tömörítsétek a következő mondatokat:

- János bácsi kitűnő egészségnek örvend. (egészséges)
- Pedig ő már 80 évet számlál. (80 éves)
- Károly terveiben szerepelt az, hogy nyáron a Balatonra utazik. (azt tervezte)
- Az ABC-áruházban árleszállítást hajtottak végre. (leszállították az árakat)
- Amikor hazaért, említést sem tett a dologról. (nem említette)
- A kirándulásra az előkészületek megtörténtek. (előkészültek)
- Az arca a félelemtől fehérré vált. (elfehéredett)
- Az egész család aggodalomban volt Ági miatt. (aggódott)
- A kiskutya a baleset után, szerencsére életben van. (él)
- Bizalommal viseltetik iránta. (bizik benne)
- A hőmérsékletben csökkenés mutatkozott. (csökkent)
- Betekintést nyert az iratokba. (betekínthetett)
- Az új tanuló jó képességekkel rendelkezett (jó képességei vannak)

21/ BESZÉDES VIRGÁGNEVEK

Bizonyára szívesen forgatjátok a "Búvár zsebkönyvek" sorozatban megjelent Vad-
virágok című könyvecskéket. Ha nem csupán a képeket nézegetitek, beszédes ne-
vekre bukkantok: bemutatják nektek a virágok alakját (amire hasonlít), vagy
azt az évszakot, napszakot, amelyben virít stb.

A nevek nem csupán kifejezőek, de csokorba gyűjtve egy másfajta, érdekes vi-
lágot is felfedezhettek: csak a nevekre figyelve állatokkal, hangszerekkel,
stb. "találkozhattok". Nézzük, erdőn-mezőn ki milyen járatos?

A feladat: kérdésekre válaszolva legalább egy növénynevet kell mondanotok.

Az **á r v** a csalán mellé szólíts társnak más árvát! (árvalányhaj, árvácska)

Kutyaszüretet elevenítenek fel az **a g á r** kosbor, **e** beszóló nevek, de a
gyerekeknek itt is más "ital" jár, fejtsd meg, mi az! (kutyatej)

A **b á r á n** y paréj vadállat ellensége? (farkasszóló, farkasalma)

Mondj további vadállatokat idéző növényneveket! (rókagomba, medvehagyma)

Hüllőket ismersz-e növénynevekben? (gyíkfü, békatutaj, kígyószisz)

Ebben az elképzelt világban, ha a "földről felnézel" **m a d á r** sóska, **g a -**
l a m b virág "repül", te milyen madarat "látsz" még? (gólyahír, kakukkfű,
pacsirtafű)

Egy leánykoszorút is felfedezhetünk: a kicsi **g y e r m e k** től a felnőtt
n ő ig, különböző életkorúak. Te kit veszel észre először? (gyermekláncfű,
leánykökörücsin, nőszírom)

Két "szekér közeledik", milyen állat húzhatja? (lóhere, számárkenyér,
okorfarkkóró)

A bokrok között az "állatok megbújtak", csak egy-egy testrészük fedezhető
fel. Melyek? (szarkaláb, varjúkőröm, tíkszem, tyúktaréj, kakascímer, gólyaorr)

A **b e n e d e k** fű "felfegyverkezve érkezik", milyen fegyvert hoz magával?
(kardvirág, nyilfű, sisakvirág)

Közeledtet hangszerek jelzik. Melyek? (harangvirág, trombitagomba)

Hogy milyen évszak van, miből fedezhető fel? (hóvirág, tavaszkerics)

S mi mutatja, hogy eltelt egy nap? (estike)

Az éjszaka beálltával a **n a p** virág helyett, mit "látsz az égen"?
(csillagvirág, csillagánizs)

MEGOLDÁSOK

"SZÓVÁSZATILAG"
ÍRÁSBELI FELADATOK

1/ IPPON, FAULT, KÚR

- 1.a/ sakk; b/ asztal, Adorján, futó, C4, gyalog;
- 2.a/ labdarúgás; b/ bíró, 11-es pont, jobbszélső;
- 3.a/ tenisz; b/ Szeles Mónika, szerválhat, mérkőzéslabda, ász, rövidített játszma;
- 4.a/ kosárlabda; b/ center, büntetőterület, gyűrű, "zsákolt", fault;
- 5.a/ cselgáncs; b/ tatami, első menet, ippon, akció;
- 6.a/ jégtánc; b/ kűr, piruett, rittberger, páros.

2/ TÖRD A DIÓDAT!

- 1. Mikor a rendőr a személyi igazolványomat kérte, volt annyi eszem, hogy azt hazudtam: a lakásban maradt.
- 2. Mi a helyzet?
- 3. A férfiak haragban vannak, már a kést is előrántottak.
- 4. Mennék a muriba, de pénzem nincs.

3/ MELYIK ÓRÁN HALLHATTAD?

Matematika: konvex, szimmetria;
Történelem: demokrácia, intervenció, manufaktúra;
Irodalom: epikus, metafora;
Kémia: desztilláció, kovalens, polimerizáció;
Fizika: inercia, newton, transzformátor;
Biológia: evolúció, fotoszintézis, reflex;
Rajz: akvarell, perspektíva, tünpanon;
Testnevelés: fault, start, szaltó.

4/ MI TÖRTÉNIK A ...-TÓRIUMBAN?

- 1. konzervatórium, 2. krematórium, 3. oratórium, 4. laboratórium,
5. obszervatórium.

5/ "IZMUSOKK"

- 1. kapitalizmus, 2. vandalizmus, 3. patriotizmus, 4. katekizmus, 5. realizmus,
6. pacifizmus, 7. pl.: egoizmus = önzés stb.

6/ NYELVŰJÍT 'SI SZÓVÁSZATILAG

- 1. délben, 2. alkonyati szél, 3. hátuljába, 4. középkorú ember, 5. tüstént,
rögtön, 6. biztatni, 7. létrányi ifjút, 8. iskolásnak, 9. kalapja, 10. pedig,
12. rapogatta, 12. bámulattal, 13. mondat, 14. megvert, nyeretlen, 15. tömeg.

7/ NYELVTAN - FÖLDRAJZ - TÖRTÉNELEM

Bécs - Wien - Ausztria; Eszék - Osijek - Szlavónia; Felsőőr - Oberwart - Ausztria; Kassa - Košice - Szlovákia; Kolozsvár - Cluj - Románia; Komárom - Komárno - Szlovákia; Marosvásárhely - Tîrgu-Mureş - Románia; Munkács - Mukachevo - Ukrajna; Nagyvárad - Oradea - Románia; Ungvár - Uzsgorod - Ukrajna.

8/ "JAJ, PÁRTÁM, JAJ, PÁRTÁM..."

nő - derékon alul: katrinca, papucs, pendely, rokolya;
derékon felül: ködmön (= kuzsu), pártá, pruszlik, zsali kendő;
férfi - derékon alul: gatyá, kapca, székely harisnya, telkes bocskor;
derékon felül: guba, gyöngyös bokréta, lajbi, túri süveg.

9/ INDIÁN NÉVADÓ

Ludas Matyi, Toldi Miklós, Iluska, Hunor vagy Magyar.

10/ FELBOMLOTT A KGST

IBUSZ - Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Rt. - IBUSZ-szal,
ENSZ - Egyesült Nemzetek Szervezete - ENSZ-szel,
FTC - Ferencvárosi Torna Club - FTC-vel,
BNV - Budapesti Nemzetközi Vásár - BNV-vel.

11/ KI ÁLL A VERSLÁBAKON?

1. Ady Endre, 2. Petőfi Sándor, 3. József Attila, 4. Arany János, 5. Vörösmarty Mihály, 6. Kölcsey Ferenc, 7. Csokonai Vitéz Mihály, 8. Balassi Bálint, 9. Radnóti Miklós, 10. Illyés Gyula.

12/ HÍRES HONFITÁRSAINK

Ágai Ágnes (költő), Ajtai Andor (színművész), Balassi Bálint (költő), József Jolán (író) stb.

13/ A - B - A

1. rémjégkrém, 2. párnapár, 3. sárkosár, 4. csőbölcső, 5. bortábor,
6. rákmetaforák, 7. vaklovak, 8. pékepék, 9. nádpárnád, 10. fékkefék,
11. makkhatalmak.

14/ SZÓ A SZÓBAN

1. paplan - paprika - papucs - papagáj stb.
2. halad - halkan - halló - halánték stb.
3. tarka - targonca - tarhonya - tarló stb.
4. porc - portya - porta - portó stb.
5. hajlik - hajó - hajszol stb.
6. vers - Verseggy - veréb - verklí stb.

15/ RÍMHÍVÁS

1. telek, telep; 2. teszed, veszed, beszéd; 3. köröm, töröm, söröm; 4. teper;
5. zsir; 6. Bács; 7. lárva; 8. tiz; 9. terve; 10. kocs, kosz; 11. tálca;
12. Elemér; 13. kárpit; 14. fér, vér; 15. terjed, verjed; 16. fél, nyél, vél,
kél; 17. sokk; 18. fára; 19. kelme; 20. tekint; 21. keret, veret, nyeret stb.

16/ EKHÓS SZAVAK

pl. eper-per, kosár-sár, kapor-por stb.

17/ HELYISÉG VAGY HELYSÉG

szoba - Boba; konyhád - Bonyhád

18/ NEM MINDEGY, HOGY HOL

várban - gyárban; postán - portán; teremben - veremben; Toldon - Holdon

19/ BETŰCSERE ÉS SZÓMAGYARÁZAT

Koltó - kotló; parton - patron; barka - bakra; Márta - Mátra. A magyarázat értelemszerű.

20/ NEM LEHETETLEN

kedves, szeles, merev stb.
szellemes, kellemes, szerelmes stb.
lehetetlen, tehetetlen, menthetetlen stb.
megmerevedett, rettenthetetlen stb.
elkedvetlenedett, belekeveredett stb.

21/ VAN-E JELLEMŰK A MAGÁNHANGZÓKNAK?

1. lusta, suta, tunya stb. 2. serény, derék, merész stb. 3. okos, dolgos,
pontos stb. 4. gonosz, mocskos, koszos stb. 5. aranyos, takaros stb.
6. haragos, kapatos stb. 7. makacs, csalfa, maffa stb.

22/ FEJÉK VAGY FEJÉK

Félelém gyötör. Féi elemmel nem tudok mit kezdeni.
Ott légyek holnap? Legyek röpdösnek mindenütt.
Ment-e előbb a szakér? Mentét viselt.

SZÓBELI FELADATOK

A négy cím (ötlet) feldolgozása értelemszerű.

A SZÓKINCSEK ÉS TUDÁSNAK PRÓBÁJA

1/ JÁTSSZUNK A NEVEKKEL!

a) NÉVVÁLASZTÁS

A kerülendő névpárok és az indoklás.

Gábor Gábor: egyhangú név: korhólo hangjeggyel ejtve tréfálkozásra adhat alkalmat.

Török Ödön: a magánhangzók azonossága monotonná teszi a nevet.

Pilis Csaba: a vezeték- és keresztnév együttesen ejtve humoros, hiszen így egy településnév jelenik meg.

Laza Elza: a családnév és az utónév rímként cseng össze.

Piros Mercédesz: együttesen (piros autóként) komikus hatást keltenek.

Végh Béla: a családnév vége és az utónév eleje kellemetlenül és komikusan cseng össze.

Sajgó Vitéz: a vezetéknev és keresztnév látszólagos jelentése egymással ellentétben és komikus kapcsolatban van.

b) NŐ VAGY FÉRFI?

BALDA: női név; BALDÓ: férfinév; ANYOS: férfinév; BÉKE: női név; ELLÁK: férfinév; GERTRÚD: női név; JÁCINT: férfinév; NIKOLA: női név; ZSOMBOR: férfinév.

2/ BESZÉLJÜNK A BIBLIÁBÓL!

Ádám és Éva: az első emberpár; Erzsébet: Keresztelő János anyja; Dávid: Jézus királyi őse; Góliát: a filiszteusok óriás termetű vezére; Illés: próféta; József: Mária férje; Júdás: Jézus árulója; Káin és Ábel: az első emberpárnak, Ádámnak és Évának gyermekei; Keresztelő János: próféta, "Jézus útjának előkészítője", "Jézus keresztatyja"; Lázár: Mária bátyja, akit Jézus feltámasztott; Lucifer: a pokol fejedelme, aki Isten ellen fellázadt, és ezért került a pokolra; Mózes: a zsidó nép első nagy vezére és tanítója; Noé: Ádám után az emberiség második atyja, aki a vízözönből, övéivel együtt, egyedül menekült meg.

3/ MAGYAR ÍRÓK ÁLNEVEI

a) Ady Endre, b) Arany János, c) Csokonai Vitéz Mihály, d) Karinthy Frigyes, e) Kazinczy Ferenc, f) Petőfi Sándor, g) Versey Ferenc.

4/ "MÉG AZT MONDJÁK, NEM ILLIK A TÁNC A MAGYARNAK..."

A/ a) polka: cseh körtánc, b) mazurka: a keringőnél lassúbb lengyel tánc; c) szirtaki: görög népi tánc; d) fáklyatánc: római eredetű, a táncolók fáklyát tartottak a kezükben; e) csacsacs: dél-amerikai eredetű társasági tánc; f) keringő: osztrák eredetű körtánc, 3/4-es ütemben.

B/ Például:

1. Hosszú, mint a hármastánc = sokáig tart;
2. Szabad a tánc = minden meg van engedve, bármit szabad csinálni;
3. Nem illik étel előtt a tánc = csak evés-ivás után szoktak táncolni; stb.

5/ NEM A RUHA TÉSZI...

A/ a) zubbonyt férfi, a többbit nő; b) a szúrt férfi, a többbit nő; c) a dolmányt férfi, a többbit nő; d) a kötényt nő, a többbit férfi; e) a csuklyát férfi - a többbit nő; f) a süveget férfi - a többbit nő viselte.

- B/ 1. Kiszól a szűr alól = jól odamondogat neki;
2. Főköthő alá jut = férjhez megy;
3. Köpönyeget fordít = jellemtelen ember: úgy változtatja az elveit, ahogy az érdekei kívánják.

6/ PATYOLAT AZ KURUC...

A/ aba = durva posztó; atlasz = selyemszövetféle; bakacsín = sötét (fekete) kelme-fajta, gyászsövet; brokát = arannyal átszőtt selyemszövet; gyoics = lenvászón-fajta; kamuka = finom, színes, damasztféle; kanavász = lenvászón-fajta; metélt = sávosan mintázott szövet; nemez = gyapjúból, szőrből tömörítéssel készített kelme; patyolat = finom fehér gyoics, ill. vászon; posztó = kártolt gyapjúból szőtt vastag szövet; vont arany és vont ezüst = ennek a szövetnek az alapja általában különböző színű nehéz selyemkelme.

- B/ 1. Aba nem posztó = hitvány posztó-fajta az abaposztó;
2. Olyan tiszta (vagy fehér), mint a patyolat = szép tiszta, (hófehér)
3. Rossz posztó = vásott, haszontalan gyerek; stb.

7/ HOL SZORÍT A CIPŐ

A/ a) boglár = ékköves, gyöngyös, zománcos gömb - vagy félgömb alakú ruhadísz, saru = szíjakkal, pántokkal lábra csatolható lábbeli, csipke = finom fonalból készített szegélydísz,

b) topán = bokáig érő száraz cipő, kalária = korallból készült nyaklánc, korda = kötélből, zsinórból készült öv,

c) kösöntyű = karon, nyakon v. ruhán hordott díszes ékszer, lóding = löportartó zacskó, általában gazdagon díszítve, bocskor = egyetlen darab bőrből készült lábbeli, felhajtott szélével a lábfejre borul, szíjjal erősítik fel a lábra,

d) násfa = homlokdísz, nyaklánc, kordován = szattyánbőr csizma, keszkenő = zsebkendő,

e) cipellő = könnyű, női lábbeli, vitézkötés = magyaros férfiruhán: zsinórozással készült díszítés, paszomány = ruhát díszítő zsinór.

- B/ 1. Félre bocskor, jön a csizma! = Térj ki az utamból!
 2. Nem illik bocskorra a sarkantyú = nem való a szegénynek uraskodnia;
 3. Ha nincs sarud, bocskort viselj! = azzal kell az embernek megelégednie, amije van; stb.

8/ KIRE VAGY MIRE MONDJÁK?

- a) = egyedül van, egyedül maradt; b) = nagyon igyekszik, siet valahová;
 c) = olyan munkát bíz valakire, amelyhez egyáltalán nem ért; d) = amit az ember eladásra termel, abból ritkán tartja meg magának a javát;
 varga: lábbeli készítésével, javításával foglalkozó iparos.
 e) = mondják, ha eltörik egy cserépedény; f) = mindenki arról beszéljen, amihez ért;
 fazekas: cserépedényeket készítő kézműves.
 g) = mi a teendő? h) = akarata ellenére, véletlenül került bele vmi kellemetlenségbe;
 szűcs: a kikészített szőrméből valamilyen ruházatot előállító iparos.
 i) = nagy zajt csap;
 kolompár: üstkészítő, -foltozó iparos.
 f) = jelentése: mint a d);
 csizmadia: csizmákat készítő és javító iparos.
 k) = továbbra is végez valamit; l) = a szabók rátartói emberek;
 szabó: ruha szabásával és varrásával foglalkozó iparos.
 m) = nagyon ostoba; n) = azok acsarkodnak egymásra, akik riválisok; o) = finomságokat csak finom emberektől lehet tanulni;
 kovács: kalapálással formált fémtárgyak készítésével, ill. patkolással foglalkozó iparos.

9/ EGYÜNK, AZON LEGYÜNK!

- a/ hárs, b) torma, c) komló, d) csipkebogyó, e) boróka, f) meggyoró, g) aszalás, h) gyümölcskenyér, i) füstölés, j) aludttej, k) köpülés, l) hamu.

10/ ESZIK-E VAGY ISSZÁK?

- A/ a) = rizsből, darából pépszerűvé főzött étel;
 = mézsör - innivaló;
 = kukoricalisztből készült étel;
 b) = nyújtott, majd szárítás után széttördelt tésztaétel;
 = lebbencsből, burgonyából, hagymával, paprikával készült és sűrűre főzött étel;
 = aludttejből - a túróvá, sajttá feldolgozás során - kiváló híg, savanykás folyadék;
 c) = sörhöz hasonló - kölesből erjesztett - ital;
 = zsíros tésztából készült kerek sütemény;
 = aprított szalonnának, hájnak a sütése során - a zsiradék kiválása - kor - létrejövő összezsugorodott maradványa;
 d) = egyes vidékeken így nevezik az öhönt;
 = a vaj köpülésekor megmaradó, tejszerű, savanykás folyadék - innivaló.
 B/ 1. Fújja a kását = alvás közben hangosan lélegzik, szuszog;
 2. Édes, mint a márc! = jó édes;
 3. Föléled, mint a bozácibere = jókedvében csintalankodni kezd; stb.

11/ SZÓMAGYARÁZAT SZINONIMÁVAL

a) affektál = kényeskedik, mesterkéltten viselkedik; b) alamizsna = könyör-
adomány; ambíció = törekvés, becsvágy; d) bagatell = jelentéktelen; e) baka-
csin = gyászszövet (lásd: 6/A- feladat); f) bédékker = útikönyv, útikalauz;
g) citálta = idézte - szó szerint; h) csihés = semmirevaló, megvetett ember,
akiből a többiek gúnyt űznek; i) csócsál = majszol; j) bakter = vasúti pá-
lyaőr, csósz; k) cekker = szatyon; l) cibere = gyümölcsből, korpából főzött
savanyú leves.

12/ ÍRJUNK VERSET!

- a) ... gyere nézd meg!, ... jó így neki!
- b) ... ragyogó; ... Csillag,
- c) ... tövénben, ...hegedülnek, ...a madár, ...mállatig

13/ EGY KIS HELYESÍRÁS

- a) utra keltek - útra keltek, új Hazát - új hazát, barcaságon - Barcaságon,
Hétfalusi Csángók - hétfalusi csángók, déli kárpátok - Déli-Kárpátok, Gyi-
mesi Csángók - gyimesi csángók, moldvába - Moldvába, Hegyszorosban - hegy-
szorosban, arányu - arányú, Székely - székely - András-falva - Andrásfal-
va, Isten segits - Istensegits, fogadj Isten - Fogadjisten, nevü - nevű.
- b) sósperec, savanyú káposzta, édes tészta, keserűvíz, mézédés, túl édes, ba-
rackíz, keserű íz, jóízű, jobb ízű, citromízű, savanykás ízű, éhen hal,
éhen marad, éhenhalás, ecetes uborka, paprikasaláta, paprikás hal, halpap-
rikás, erős paprika, rakott káposzta, rántott csirke, habos sütemény, ros-
tonsült, hideg sült, csokoládéöntet, bajor sör, csokoládébonbon, borjúmáj,
sült tyúk, lencsefőzelék, kelkáposzta-főzelék, szárazbab-főzelék, lekváros
palacsinta, hájas tészta, eperfagylalt, zölddió-fagylalt, füstölt hal,
rántott hús, húsos szalonna, vagdalt hús, párolt rizs, meggyorótorta, csir-
kepörkölt.
- c) zsír, zsíros, zsiradék,
húszat, huszadik, húszas,
tízen, tized, tizen-,
bújócska, bujdosó, bujkál,
dűlő, dülöngél, dülleszt,
irat, irat, írás.

ROBIN HOOD ÉS A REKLÁMOK

I. ROBIN HOOD

írásbeli feladatok

1/ A REGÉNY SZEREPLŐI

Artur lovag, áruló nemesek, Bence apát, csatlósok, Herbert vadőr, Hugo apát, János herceg, Kurta János, Marianna, Richárd király, Robin Hood, Sebő jobbágy, Sidwick lovag, Skarlát Vili, Sok, Vendel, Vid, Wolfried íjász.

2/ MIVEL - KIVEL - HOGYAN HARCOLTAK A SHERWOODI ERDŐ LAKÓI?

a/ ijjjal, dühvel

b/ ijjjal, buzogánnyal, karddal, husánggal, normannal, elszántan, oroszládként, furfangosan vagy furfanggal, lelkesen	pisztollyal, ágyúval, szásszal, gyáván, megalkuvón vagy megalkuvóan, lélektelenül
---	---

harcolhattak,

nem harcolhattak.

3/ HOGYAN MENTEK SHERWOOD VIDÉKÉN?

vonult; sietett; csoszogott; felbukkant; teltek, bebarangolták, jártak;
jutni; ballagott, poroszkált; zötyögtek, rohángáltak, sétáltak; viharzot-
tak; ólálkodott; haladtak, ugrottak, reppentek; elkotródott; lopództa.

4/ HIBAJAVÍTÁS - MÁSSALHANGZÓKNÁL

a) visszhangozták, b) fenség! c) elorozott, d) varkocsos, e) fagyjon,
f) bátyjához.

Ha észreveszi az írásjelhibákat is, külön pontot érdemel.

5/ J- ÉS LY-gondok

a) lőjetelek;

b) túljutottak, rejtett, akadály, táborhely, helyezkedtek, mélyérdől, sikoly,
fájdalmas.

6/ VAJON MILYEN KÖZMONDÁST, SZÓLÁST, SZÓLÁSHASONLATOT MONDHATTAK?

a) Aki nem dolgozik, ne is egyék!
b) A hazug embert előbb utoléri, mint a sánta kutyát.
c) Öregember, nem vén ember
d) Fürgén mozgott, akár a gyík.

7/ HIBAJAVÍTÁS - MAGÁNHANGZÓKKAL

- a) gyűjtötték, b) vizesárok, c) bújják, d) nedűt, e) szívesen,
f) bízzatok, g) felocsúdva, h) legkiválóbbakat, i) így, j) kitűnő, k) köz-
hírré, l) kímélve.

8/ SZÍNES VILÁG

bíbor, skarlátvörös, vörös, aranyló, sárgás, piros, lilás-kék.

9/ MILYEN SZABÁLYT NEM ISMERT A NYOMDÁSZ?

- a) e-lőre, b) e-lől, c) test-őrei, d) nemhiába, e) vaddisznófejekkel,
szarvasagancsokkal, f) szemmel tartani, g) csihipuhi.

Az egybeírás és a különírás, illetve az elválasztás szabályát nem ismerte
a nyomdász.

Szóbeli feladatok

A téma feldolgozása értelemszerű.

10/ VÁSÁRBAN

- a) cipőt; szövetet; csizmát; ködmönt; tojást, zöldséget.
b) cserépedényt, fakereket, hordót, cserzett bőröket, nemesfémből dísz tárgya-
kat.
c) tűznyelő, bűvész, bohóc, erőművész, kardnyelő, kötél-táncos stb.

II. REKLÁMOK

Írásbeli feladatok

1/ A REKLÁM

Több jó megoldás lehetséges.

2/ A JÓ BORNAK NEM KELL CÉGÉR! - A JÓ BORNAK IS KELL CÉGÉR!

- a) Többféle indoklás is elfogadható.
b) Alázatosság, nem gyalázatosság.
Szép szóval nem lehet madarat fogni.
A ruha teszi az embert. - Nem a ruha teszi az embert.
A rossz hír szárnyon jár. - A jó hírnevet nem gátolja ösvény.

3/ CSAK VESSZŐ:

- a) út-, = ugyanazon utótagú szó, vessző kell közéjük;
b) bankjegyekötegeket, és hogy = rossz helyen van a vessző;
c) így van, = mert új tagmondat;
d) amit akar, és működését, és - új tagmondatok.

4/ A KISISKOLÁS TUDJA, ÉS TE?

BO-NUSZ, Ta-nács-a-dó KFT, fő-ál-lá-sú, kom-mu-ni-ká-ci-ós, kész-ség,
fel-ső-fo-kú, vég-zett-ség, ön-é-let-raj-zo-kat, Veszp-rém.

5/ AZ ORVOS ÉRDEME

- a) I.U.A. = ha mozaikszóként értelmezzük, rossz, mert akkor a betűk közé nem kell pontot tenni. HSz.: 285.
- b) A mondat belsejében kisbetűvel írjuk a doktor szót, tehát rossz. Hsz. 153

6/ EGYBE? KÜLÖN? KÖTŐJELLEL?

- a) Autó
 - kölcsönzés és -kereskedés, HSz. 128,262 c)
 - importengedélyek HSz. 129
- b) nyomtatvány- és írószerbolt HSz. 242 c)

7/ BAJ VAN A "HOGY" KÖTŐSZAVAKKAL

- a) ... azt mondtam, Rofman...
- b) ... így, nehogy...
- c) ... bizonyítja, mennyire...
... bizonyítja, mennyire biztos vagyok Buddha hatásosságában.

8/ AGYONBONYOLÍTOTTAK

- a) ... az, hogy minden nő, gyermekkori barátom is, hasznosítani fogja felfedezésemet, és teljesen természetes...
- b) De én nagyon bizakodó vagyok. Minden eddig végzett laborteszt alátámasztja, hogy végre minden nő elnyerheti álmai alakját. Olyan lehet, amilyen húszévesen volt. Minden erőfeszítés nélkül, néhány hét alatt! S mindez az általam felfedezett, 100%-ig természetes zsírromboló fehérjének köszönhető.
- c) ... hogy Rofman doktor felkért, lépjek...
... Magyarországon, s így meggyőződjem...

9/ EGY KIS ÁTALAKÍTÁST KÉREK!

Csak sürgős esetben csengessen!

10/ AZOK AZ ÍRÁSJELEK!

- a) megrendelőpont!
- b) ... ne várákozzon!
- c) Rendelkezzen velünk!
- d) azt.
- e) nélkül?

Szóbeli feladatok

A téma feldolgozása értelemszerű.

JÁTEKOS NYELVTANÓRA

1/ KÖZNYELV - DIÁKNYELV

Szógyűjtés. Amit a gyerekek használnak, azokat a szavakat és kifejezéseket írják le. A megoldás egyéni.

2/ A TANÁRI KAR

A megoldás egyéni.

3/ HANGOK ÉS BETŰK

- a) Benne van a korban. - Ez valami fertőző kór?
Izzé-porrá tört a leejtett pohár. - Tört döf a szívébe.
Még mindig fáj a karom. - A karom nem fegyver, csak támaszték.
Ver a szívem. - Fejébe tódul a vér.
Örül a szerencséjének. - Majdnem megőrült az örömtől.
- b) Ha így suttoatsz, egészen hallhatatlanná válsz. - Ez egy halhatatlan remekmű!
Határozott léptekkel megy. - A meggy a legkedvesebb gyümölcsöm.
Menyem is érthet belőle! - A mennyben érzi magát.
Ép testben, ép lélek. - Épp megjött, kire vártunk.

4/ A SORVÉGEK GONDJAI

Veszp-rém, deka-gramm, galy-lyal, Marx-szal, Zág-ráb

5/ SZÓJELENTÉS SZÓTAGOLVA

- a) Megintették, mert rossz volt. - Megint elmégy?
b) Nagy lánggal elégett a fa. - Elég a sok szóból!

6/ BARKOCHBA?

Fogalom: páfördulás; háryjános; Tárgy: ferencjóska, ádámsutka; Élőlény: szentjánosbogár.

7/ "BESZÉLŐ" NEVEK

A megoldás egyéni.

8/ BOKROSÍTSUNK!

bokrot - Bokort

9/ HÍRES EMBEREK KÖZNEVEKBEN

Kossuth-díj, Celsius-fok, dízelmozdony, Bartók Béla-émlékév, Petőfi-vers.

10/ NEVEK PÁRBAN

1-9, 4-6, 7-10, 2-8, 5-12, 11-3,

11/ PÁROS HANGZÓK

- a) picit, pírít, Pírít, szalámit, ennyit, kecskemétit, csicsereg. Bálint, hit, hív nyit, kalitka, tisztít, semmit, állít.

b) Egyéni megoldású.

12/ ELŐ ÉS UTÓNEVEK

Apáczai Csere	János
Kastner	Erich
May	Karl
Kőrösi Csoma	Sándor
Fekete	István
Defoe	Daniel
Verne	Jules
Seton-Thomson	Ernest
Tótfalusi Kis	Miklós
Dickens	Charles

13/ LEVELEZZ!

- a) Névnap, születésnap, házassági évforduló, újév, karácsony stb.
b) Egyéni szövegezés, szabványos címzés.

14/ MINT A CUKOR, MINT A MÉZ

Édes, mint a cseppentett méz. A paprikánk édes, nem csípős. Édesanyanyelvünk, a nyelv-művelő folyóirat címe. Nagyon édes a ruhád! Édes, így szólította Ady az édesanyját stb.

15/ EGY B, KEVÉS B?

idősb, ebből, tágabb, előbb, láb, többé, egyéb, köb, tovább.

16/ JÁTSSZUNK A MELLÉKNEVEKKEL!

- a) meleg étel, meleg barátság, meleg napunk volt (nehéz), a nap melege, szivünk melegével stb.
b) melegágy, melegforrás, melegház, meglelaboratórium, melegvíz-tároló stb.
c) Huncut, míg meleg = örökké huncut marad.
d) tikasztó, forró stb.

17/ EZEK A MÁSSALHANGZÓK!

Hallatlan siker. A színész szövege hallhatatlan. Az istenek halhatatlanok.

18/ EZ ÉN VAGYOK

1982. március 1-jén. Ezerkilencszáznyolcvankettő március elsején.
1982. márc. 1-jén.
1982. III. 1-jén.

19/ MONDJUK SZEBBEN!

- a) várja meg...; b) ...gyerekek... akik; c) .. az osztály... táborozott.
d) ... csoport... amelyet... e) ... könyvek, amelyeket... f) ... vonathoz, amely... g) ... feleségével... ment. h) ... hol vannak? i) több óra jelezte... j) ... könyvtárba ... amelyik ... k) tiltakozott l) ... voltak
m) ... öccse fiának... n) Attól a naptól...

20/ MONDOM... ÉS ÍROM

elfáradt: Sokat dolgozott, estére elfáradt.

elfeledkezett: Teljesen elfeledkezett arról, hogy mozijegye van.

keresget: Mindig elfelejti, hová tette a szemüvegét, így csak azt látom, állandóan keresget.

maradtak: Jól érezték magukat, maradtak még.

21/ MELYIK A HIBÁS?

Hibás az a) mondat

22/ VESSZŐHIÁNY

a) Ahol jajgatnak, ott van, ahol dicsekszenek, ott nincs.

b) Vörös, mint... c) Jut is, marad is. d) Nem hiányzik vessző.

e) Kocka, bor és szerelem, könnyen... f) ... maga megtehet, ne

23/ FINOMABBAN - PONTOSABBAN

Igen. Az első mondat értelme: színházba megy és nem máshová, a másik mondat szerint: Zsófi megy és nem valaki más.

24/ HIBAVADÁSZAT

a) A körúton b) A negyedik kerületben c) Meg kell, hogy...

d) Az ötödik b osztály...

25/ HIRDETÉS

Egyéni fogalmazású.

26/ KÖSZÖNÉS

a) Jó napot kívánok! Kezít csókolom stb.

b) Szia! Csao! Csó! stb.

27/ MI A KÜLÖNBSÉG?

újév = az év első napja, új év = az egész új esztendő

Boldog újévet (= jó ünnepet!) - Boldog új évet! (= sikeres, boldog esztendőt!)

28/ MIT JELENT?

Forrófejű volt, indulatosságát, hirtelenségét már nagyon bánja.

Moszkva és Washington között jól működik a forródrót.

Az európai változásokkal enyhült a hidegháborús hangulat.

Édesanyám jól ért a hidegkőnyhához is.

29/ SZÓLÁSOK ÉS KÖZMONDÁSOK

- a) Többbe kerül a leves, mint a hús. = Többbe kerülnek a mellékes dolgok, mint maga a fő dolog.
Két malomban örölinek. = Mindketten más-más dologról beszélnek, nem értik egymást.
Egyszer volt Budán kutyavásár. = Abból, hogy egyszer megengedtek - kivételesen - valamit, még nem következik az, hogy máskor is megengedik.
Nyugtával dicsérd a napot! = Akkor mondj dicséretet, ha már a befejezett, kész dolgot láttad.
- b) Nem az az ember, aki a szájából hurkatöltőt csinál = szavartartó.
Nem úgy adja, amint árulja = hazug
stb.
- c) Buta, mint az ágyú; Híg az agyveleje; Apja sem volt harangöntő stb.
Arany elmének gyöngy a gondolatja; Vág az esze, mint a borotva stb.

30/ DIVATOS, DE NEM SZÉP

- a) megfizettünk egymásnak, kiegyenlítettük egymás iránti tartozásunkat;
- b) minden tiszteletet megérdemelsz;
- c) haszna lesz(van) belőle;
- d) baj van.

31/ MI A KÜLÖNBSÉG?

- a) A magyartanárom József Attiláról beszélt. Egyik svéd ismerősomeg magyar tanár tanítja.
- b) Egyszóval az az igazság, amit mondtam. Nem olyan nehéz az, egy szóval is meg lehet értetni.
- c) Fiatalasszony, jöjjön ide! Édesanyám még fiatal asszony.
- d) Szép fülönfűgője is volt. Legszebb a fülön függő briliáns.
- e) Az autósok néha elfeledkeznek a gyalogjárókról. Családunk következetesen kerékpáron vagy gyalog járó.
- f) A parlamentben gyorsírással is jegyzik az elhangzottakat. Még mindig nem fejezted be? Ez nem valami gyors írás!
- g) Új fulbevalót kaptam. A függő, természetesen, fulbe való.
- h) Valamennyi hozzátartozónk eljött hozzánk köszönteni. Ez a kendő a ruhához hozzá tartozó kellék.
- i) Volt minden, igazán jóltartottak minket. Jól tartotta, nem eresztette el.
- j) A tízperc a diáké! Tíz percet kaptam a feladat megoldására.
- k) Télen kellemes a meleg ágy. Ízetlen a melegágyban nevelt paradicsom.
- l) Nem a magas, a kis iparos járt nálunk. A pék, kisiparos.
- m) Az ácsnak nincs egyszerű dolga, ez nehéz ipar. A gépgyártás, nehézipar.
- n) Csak néztem a kűszöbön álló gyereket! A bizonyítványosztás, már kűszöbön-álló esemény.

32/ ISMERED A SZÓCSALÁDOKAT?

makkegészséges, napfogyatkozás, onuralom, pletykafészek, pofaszakáll, tankótelezettség, mentőöv, nevelőszülő, virágvasárnap, unnepnep.

33/ IDEGEN SZAVAK

- a) tájékoztatás, hír; b) hírközlés, az információk cseréje; c) jogegyenlőség;
- d) cukorbetegség számára készült dolgok.

HATÁRTALAN SZAVAK

1/ PÁROSÍTÓ

1. akó - icce = űrmérték; 2. fruska - fehérccseléd = nő; 3. hodály - karám = állatok tartására helyiség; 4. karácsony - pünkösöd = egyházi ünnep; 5. slambuc - dödölle = étel; 6. szatócs - böllér = iparos.

2. ILLESZTŐ

Fából vaskarika; Foggal, körömmel küzd; Minden hájjal megkent; Kutyából nem lesz szalonna; Az ujjából szopta.

3. 1 VAGY 2?

Nem hagy szóhoz jutni, mindig letorkol. A Duna a tengerbe torkollik.
Édesapám a műhelyben szögel. Félsziget szögellik a tóba.
A tézta még keletlen. Olyan kelletlenül viselkedett!
Meg kellett sakalni a cipőmet. A veszély növekedtével, lovát egyre határozottabban sarkallta.

4/ HOL A HATÁR?

Mindegy, neki egykutya! - Egy kutya ugatott a kertben.
Ma barátfület ebédeltünk. - A barát füle olyan, mint más emberé.
Úgy viselkedett, mint hatökör. - Hat ökör még nem húzott szekeret!
Eszemet veszttem, úgy viselkedsz! - A harisnyán e szemet meg kell fogatni.
Matekból alap tudni a halmazokról. - A lap még üres volt.
Karikára! Karikázni indultak a lányok. - Kari kára az elégtelen.

5/ MINDEN KEZDET NEHÉZ

Jó a jónak kenvere. Hosszú haj, rövid ész. Ártatlan, mint a ma született bárány. Ritka, mint a fehér holló. Nagy a világ...

6/ FORDÍTSD LE!

Jó muri volt. A lányok nagyon jó ételeket hoztak. Rettenetesen sokat ettem. Te, utána nagyszerűen éreztem magam.

SZÓINTARZIÁTÓL A RÍPORTIG

1/ JÁTÉK A NEVEKKEL

A megoldás egyéni.

2/ GYÚJTS SZÓLÁSOKAT!

- a) Hosszú a nyelve; Jól forog a nyelve; Leragad a nyelve; Megered a nyelve; Csipős a nyelve.
- b) Olcsó János; Ógyeleg, mint falufarka Kata; Mátyás lustája; Tudja Pál, mit kaszál; Fel se veszi, mint Sándor a kalapdarabot.

3/ NEVEZETES TELEPÜLÉSEK

Ady Endre - Érmindszent, József Attila - Öcsöd, Mikszáth Kálmán - Szklabonya, Petőfi Sándor - Kiskunfélegyháza, Csokonai Vitéz Mihály - Debrecen; Gárdonyi Géza - Eger, Arany János - Nagyszalonta.
szklabonyai, érmindszenti, öcsödi, egri, nagyszalontai, kiskunfélegyházi, debreceni.

4/ MONDHATTA VOLNA SZEBBEN!

... teljesítette a tervet. - Nem láttad-e... - Írnék... - ...betegségem miatt... - ...játszom Pistával.

5/ ISMERETLEN ISMERŐSÖK

étel: gánica, pite, puliszka
ruházat: mente, zeke, pendely
lakás: ámbitus, pitvar, csűr

6/ TILTÁS

Ne adjam át a könyvet! Ne játsszam a barátaimmal! Ne mondjam el a szüleimnek!

7/ J VAGY LY?

óhaj, muszáj, folyton, erkély, apály, robaj, erélyes, nyájas, cserje, raj
Móra Ferenc

8/ HÁROM SZÓT KERESÜNK

tej, hegy, szél

9/ FEJTSD MEG A KÖVETKEZŐ BETŰREJTVÉNYT!

Ernő fél a víztől. A levelet feladtam.

10/ A megoldás egyéni.

TÁRGY - ÉLŐLÉNY - FOGALOM

1/ KERÍTÉSTŐL A SZŰRŐIG

kerítés = egy területet elhatároló építmény, bármely anyagból készülhet;

sövény = vesszőből, gallyból font vagy bokrokból álló kerítés;

palánk = deszkakerítés;

Mindhárom területet határol.

bogrács = félgömb alakú, fémből készült, zománcozatlán, tűz fölé akasztható edény;

üst = domború fenekű nagy vas-, rézedény;

kondér = nagyméretű üst;

Mindháromban főznek.

kulacs = fából készül; csutora = agyagból készül; palack = üvegből készül;

Mindháromban italt tartanak.

szita = dob alakú, lyukacsos szövedékből, porszerű anyagok tisztítására készült háztartási eszköz;

rosta = keretbe foglalt többnyire dróthálóból készült eszköz, szemcsés anyag tisztítására, válogatására;

szűrő = lyukacsos eszköz, folyadékok szűrésére;

Mindhárom anyagok tisztítására, válogatására szolgál.

2/ A TÁRGYAK MOZGÁSA

órainga - leng, bölcső - ring, csónak - ringatózik, zászló - lobog.

3/ LOVAKRÓL

kese lábú - alul fehér lábú; hóka - homlokán foltot visel; fakó - sárgásszürke, bizonytalan színű; deres - fehér szőrszálakkal tarkázott, sötét;

pej - barnás szőrű, sötét sörényű és farkú; almásderes - kerek foltokkal tarkázott.

4/ ASSZONY LESZ A LÁNYBÓL

Horváth Máténé, Horváth Máténé Kiss Anna, Horváthné Kis Anna, Horváth Anna, Kiss Anna.

5/ MI HIÁNYZIK?

a) mindkettő; b) a lovat; c) kétféle

CSAK SZÓBAN!

A/ SZÓBELI FOGALMAZÁS

Egyéni megoldású.

B/ VILLÁMKÉRDÉSEK

1/ SZÍNES FELADATOK

a) kék, b) fehér, c) barna, d) sárga, e) kék, f) piros, g) vörös,
h) szürke, i) fekete, j) szürke.

2/ KÖZÖS ELÓTAG KERESTETIK!

a) gép, b) fény, c) próba, d) izom, e) kép, f) nő, g) lomb, h) jég,
i) cső.

VÁLOGATÁS A KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR VERSENY FELADATAIBÓL

1/ JÁTÉK BETŰKKEL

A megoldás egyéni.

2/ NYELVI MATEMATIKA

a) tiara, b) csülök, c) róna, d) marha

3/ SZÓKINCSPRÓBA

a) a zsizsik = bogár, a többi tetőfedésre használjuk.
b) zsindely

4/ SZÓLÁSMONDÁSOK

a) A jó szakács ritkán hal meg éhvel. - Tímár, sörfőző, mészáros, szappanos
tudnak ám valamit a pénzről szólni. - Siet, mint a csizmadia a vásárra.
b) a szúrét ..., ..pénz..., ...köti az ebet...

5/ SZÓLÁSOK ÉS KELETKEZÉSÜK

a) Faképnél hagyta; b) Ujjat húz valakivel.

6/ KAKUKKTOJÁS

a) Mossa a kezét. - Mert a másik kettő szidást jelent, ez pedig, hogy elhárítja magáról a felelősséget.
b) Vaj van a fején. - Mert a másik kettő a butaságról szól, ez pedig, hogy ludas valamiben.
c) Megüti a bokáját. - Mert a másik kettő a zsugoriságról szól, ez pedig hogy bajba jut, meglakol valamiért.

7/ RÉGI SZÓLÁSOK ÉS KÖZMONDÁSOK

- a) Ki korán kel, aranyat lel. b) Kákán is csomót keres. c) Eső után köpönyeg.

8/ KILÓG A SZÓRBÓL

- a) sulykolás - mert a többi ügyességi próba, ez pedig a ruha régi mosásának egyik mozzanata.
b) bognár - mert a többi hordót készít, ez pedig kereket.
c) portya - mert a többi büntetési eljáráshoz kapcsolódik, ez pedig egy katonai csoport idegen területre betörése.

9/ IDEGEN SZAVAK

korszerű, ecset, délelőtti műsor, vértanú, erőnlét, sűrített tej;
KEDVES

10/ EGYÜGYŰ LEXIKON

A megoldás egyéni.

VÁLOGATÁS A VERSEGHY NYELVMŰVELŐ VERSENY ÍRÁSBELI FELADATLAPJAIBÓL

- 1/ halasztjuk; maradnék; Eljössz-e; Nagy házat vett; családokat... amelyek
- 2/ Meg tudta írni a feladatot. Megtudta a rossz hírt.
- 3/ napraforgó, hegycsúcs, kukorica, gólya
- 4/ mondd meg - Küldd el - Ébreszd fel - Bocsásd meg - Tekintsd meg
- 5/ x x 1 2 1 2 1 1 1 2 1 1 x 2
- 6/ gyöngyszem, macskaszem, tyúkszem, tengerszem stb.
- 7/ szépít, szépség, szépül stb.
- 8/ mellébeszél, telebeszél, visszabeszél, lebeszél, félrebeszél, rábeszél
- 9/ Például: csend - cseng - reng - rang - hang.
- 10/ Ki engedte csúszni a kezéből a biztos zsákmányt.
Meg kellett volna ígérenie, hogy rövid időn belül visszajönnek.
Még nem tudom, hogy ki tudom-e javítani a hibákat.
- 11/ A megoldás egyéni.
- 12/ Holló a hollónak nem vájja ki a szemét.
- 13/ akvarellal, drágábból, toronnyi, hússzor, lösszerű
- 14/ Nagy dologra vállalkozik. - Mindenki megtalálja a hozzáillő párt. -
Másnak akart kárt okozni, de magának tette. - Minden hírnek van valami alapja. ~ Mind a kettő egyformán hitvány.
- 15/ Összevissza levelez; szerteszéjjel hagy; fel-felteking; ide-oda járál; le-föl ugrál
- 16/ ra - var - avar - kavar - vakará - karaván
- 17/ Például: Munka után mézédés megnyugodni.
- 18/ Ki korpa közé keveredik, kocák kajálják.
- 19/ leg-alacsonyabb, meg-álltak; ta-xi
- 20/ ötujjas, háromgyas, tizenöt perces, másodosztályú, húsz másodperces
- 21/ tepertő, egres, bab, kukorica

- 22/ parkőr; ivóedény; birkabőrből készült, ujjas felsőkabát; hordozható lapos hordócska; ceruza; hulladékban (szemétben) valami használhatót keres; aki babonás, gyógyító eljárásokat alkalmaz; betegen vagy szomorúan gunnyaszt; kulacs, ill. a pipaszáron a szópóka; fehérneműs szekrény; szülő, édesanya, ill. nagymama; elégetett anyag szállongó hamuja; egyszerű hajítófegyver; kupak nélküli, zömök, hosszú szárú pipa; prémes, zsinóros, magyaros felső kabát.
- 23/ Egyéni megoldású.
- 24/ huhog; fuvalázik; krúgat; zakatol; csivitel; pitypalattyl; turbékol; kelep; énekel; hápog; futyul; rikácsol; rikolt; kityeg; csörög; pirreg; gágog; károg; vijjog; csiripel.
- 25/ Közel áll a szívéhez. - Szívéhez nőtt.
Ennek a levét még ma is isszuk. ~ Ennek a következményét viseljük.
Felpaprikázódott. - Elfutotta a méreg.
- 26/ Sás, kacsa, patkó, vályog; sáska, csapat, kovályog.
- 27/ a) tűzpiros, vérpiros, meggypiros, téglapiros, rózsapiros stb.
b) azúrkék, búzavirágkék, égszínkék, indigókék, szilvakék, tengerkék stb.
- 28/ a) önféjűskodik; 20 kg fér bele; képtelen felfogni; idegesíti; az ügyvédi pályát választja; gyorsan múlik; mindegy; eredményesen; jól áll; elfelejtik.
b) a szán siklik, a motorcsónak hasítja a vizet stb.
a veréb ugrál, a fecske elsuhan a levegőben stb.
- 29/ Ígérete minden esetre érvényes. Mindenesetre elmegyek!
Tudni illik Szolnok nevezetesen személyiségeiről. Tudniillik nem erről volt szó.
Asztalhoz hozzá tartozó a fedél. Nem minden hozzátartozó barát is egyben.
Jó módot talált ki Ági meggyőzésére. Jómódban élnek.
- 30/ termel = ipari terméket állít elő; természet = növényeket műveléssel szaporít, ápol, gazdasági méreteken; tenyészt = háziállatot nevel, szaporít;
- 31/ A megoldás egyéni.
- 32/ szarkaláb; kakukkfű; oroszlánszár; gólyahír.
- 33/ gyilkos: galóca, humor; nyers: étel, moror; rezes: banda, orr; éles: kés, nyelv; kősz: hír, szél; izes: beszéd, bukta.
- 34/ nagyon fáradt; tanácstalan; meggyógyul; nem működik az üzem; tart; elárulja, hogy nem jó szándékú; illik hozzá; mindenütt ég; eső lesz; ez az eredmény.
- 35/ összetételei: sehol, sehol, sehol, semekkor, semelyik stb.
- 36/ Se pénz, se posztó; se híre se hamva; se lát se hall; se ize se büze; se eleje se hátulja; se füle se farka
- 37/ kavics = sóder, sódar: füstölt sonka; csiperkegomba = sampinyon, sampion; győztes, bajnok; borüledék = seprő, seprő; söprésre alkalmas eszköz; főszakács = séf, széf: páncélszekrény; érvénytelenség = semmisség, semmiség; jelentéktelen; törmelék = sít, snitt: vágás.
- 38/ pontosan, kifogástalanul, gondosan;
bőven, busásan gazdagon;
gondtalanul, zavartalanul, nyugodtan;
csinosan, izlésesen, szépen;
illetelmesen, udvariasan;
élesen, tisztán, világosan;
határozottan, biztosan
termetes;
ápol, gondozott.
- 39/ boglyos = fészületlen; lompos = bozontos szőrzetű; loncsos = rendetlen, mocskos; márc = méhsőr; cseber = egyfű, vödörszerű edény; csupor = bögre; polyva, pelyva = a gabonáról, csépléskor lehulló finom levélkék tömege; fakutya = jégen, szántalpakon csúszó szék; rettyerutya = rokonság; ispiáng = dallal kísért - gyermek - körjáték; katlan = földbe vájt tűzhely; *kupak = fedél.

- 40/ Táncol a Hold
fehér ingben.
Kékes fényben
úszik minden.
- 41/ A megoldás egyéni
- 42/ A megoldás egyéni.
- 43/ Ha délről derül, eső lesz. - Ha karácsonykor nincs hó, lesz majd húsvétkor.
Ha a hegyekből köd száll fel, esőre számíthatunk. - Ha február elején hideg
van, a hónap közepén melegebbre számíthatunk. - Ha február 2-án süt a nap,
még lehet később nagyon hideg is. - Ha november végén fagy van, karácsonykor
enyhe idő lesz. - A február végén lévő idő ellenkezőjére fordul még. - Októ-
ber vége körül már nagyon hideg szokott lenni. - Március 12-ére még hideg
idő is várható.
- 44/ A megoldás egyéni.

Tartalom

	oldal
Bevezető	3
"Szóvászatilag" (Török László)	5
A szókincsnek és tudásnak próbája (Erdei Mária)	23
Robin Hood és a reklámok (Kaprinayné Megyeri Zsuzsanna)	41
Játékos nyelvtanóra (Bangó Edit)	55
Határtalan szavak (Féliné Oravecz Márta)	71
Szóintarziától a riportig (Gábor Zoltánné és Szőcsné Antal Irén)	77
Tárgy - élőlény - fogalom (Sáry Zsuzsa)	83
Csak szóban! (Monse Zsuzsa)	87
Válogatás a Körösi Csoma Sándor verseny feladataiból (Zsigmond Győző)	91
Válogatás a Verseghy nyelvművelő verseny írásbeli feladatlap- jaiból (1-23. Szűts László, 24-44. Pápayné Kemenczey Judit)	97
Válogatás a Verseghy nyelvművelő verseny szóbeli feladataiból (1-13. Szűts László, I-III. téma és 14-21. Pápayné Kemenczey Judit)	115
Megoldások	137
"Szóvászatilag"	138
A szókincsnek és tudásnak próbája	141
Robin Hood és a reklámok	145
Játékos nyelvtanóra	148
Határtalan szavak	152
Szóintarziától a riportig	153
Tárgy - élőlény - fogalom	154
Csak szóban!	155
Válogatás a Körösi Csoma Sándor verseny feladataiból	155
Válogatás a Verseghy nyelvművelő verseny írásbeli feladat- lapjaiból	156

1500,-